ШЭНЖЭЛЭН СОГСОЛЖО, ШЭНЖЭТЭЙЕНЬ ХАЛАН АБАХА

...үдөө ажахын эгээл харюусалтай хүдэлмэри — таряа хуряалгэжэбэ. Хүдөөгэй ажалшад урһан баян дэлгэр ургасаяа ...хоролтогүйгөөр хуряахаһаа ..., ороохо таряа худалдаха ... гүрэн түрынгөө үмэнэ аба... социалис уялгаяа сүм дүүр... Тиигэжэ ажалай үшөө нэгэ ...алта түйлагдаба гээшэ.

...хуряалгын энэ халуун ...соогуур хүдөөгэй партийна ...зацинуудшье хүн зоноо эл..., эмхидхэхэ талаар дүршэл ...оринхгаа шанга шалгалта ...гараа. Тиин түрэл пар... табиһан зорилгонуудые ...тайгаар шиидхэжэ шадаха ...аа бодото хэрэгээрээ гэршэ...руулба.

...тэй хамта тэдэнэр эмхидхэ-политическэ хүдэлмэриин ехэ ...дүршэлтэй болоо, шэнэ, үрэ... онол аргануудые хэрэглэ...гажа зэбсэгээ улам бая...лаа. Энэмнай манай саашанхи ...ридэ, ажахын болон по...ическэ шэнэ зорилгонуудые ...хэдэмнай түйлай ехэ удха ...тай бшуу. Илангаяа мүнөө ...хи шэнги орёо, хүшэр хүн... харюусалга ехэтэй халуун ... соогуур олдоһон, тиигээд ашаа туһаяа харуулһан шэнэ онол аргануудые бүришье үнэтэй сэнтэй гээшэ. Эгээл тиимэ дээрэһээ энэ дүй дүршэлөө, онол аргануудаа согсолжо, дутуу дундануудыень хэшээл абахаар шүүмжэлэн хараха, һайниинень шэлэн абажа, зэбсэгжэхэ — иимэ хойшолуулашагүй зорилго партийна организаци бүхэнэй үмэнэ мүнөө табигдаха ёһотой болоно.

Партком, партийна эхин организаци бүхэн хүн зоной дунда соёл сурталай хүдэлмэри ябуулхадаа, али нэгэн шэнэ, оншотой юумые олоһон, хэрэглэһэн лэ байна. Жэшээлхэдэ, Бэшүүрэй, Саянай совхозуудта байгуулагдаһан партийна бүлэгүүд социалис мүрысөө бүтээсэ ехэтэй ажалай эрхим һайн эрхэ нүхэсэл болгожо шадаһан; Баргажанай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой политическэ эмхидхэлшэд механизаторнуудай ажалай эгээн дутын туһалагшад, зүбшэлшэд болоһон; «Эрдэм» совхозой агитаторнууд дүлэтэ үгөөрөө, ажалайнгаа үльгэр жэшээгээр олоной зориг бадаруулагша хүсэн байһанаа үшөө дахин батална; Цахирай, Хяагтын Культурын байшангуудай агитбригаданууд уран бэрхэ соёлшод байһанаа харуулһан — эдэ, мүн бусад олон нютаг һууринуудай сол сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай дүршэл һайшаагдамаар. Сэхынь хэлэхэдэ, энээндэ анхарал оролдолго ехэтэйгээр хандабал, һонирхолтой, дэмжэмээр олон юумэ заатагүй олдохо байха.

Соёл сурталай олонхи хүдэлмэрилэгшэдэй ябуулһан ажалай үрэ дүнгүүд ажахын амжалта дээрэ сэхэ гарадаг, харагдадаг байһан гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй. Тиигэжэ манай колхоз, совхозуудта мүнөө жэл амяарлан хадалга, комбайнуудай бүлэг бүлэгөөрөө ябалга, материальна урмашуулгын таатай зохид гурим, ажалай түрүү эмхидэл тэхэ мэтэ үргэнөөр хэрэглэгдээ. Тиихэдэ таряашад, механизаторнуудай ажаһуудалай, оюун ухаанай эрилтэнүүдые хүсэд дүүрэнээр хангахын тула манай соёл сурталай, худалдаа наймаанай, медицинскэ болон хангалгын бусад һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэд хэды ехэ оролдолго, хэды ехэ эдэбхи үүсхэл гаргааб, хэды ехээр ухаан бодолоо гүйлгөөб! Иигэжэ хэшээл оролдолго гаргаһанай ашаа үрэ ехэ гэбэл, диилэнхи олон механизаторнууд бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа, таряа хуряалгын хүдэлмэриие хэзээ хэзээнэйхиһээ эмхитэй гуримтайгаар, богони болзор соо дүүргээ. Энэ тэмсэлдэнь мүн манайшье нэмэри хубита бии гэжэ соёл сурталай хүдэлмэрилэгшэд омогтойгоор хэлэхэ эрхэтэй.

Ажалай дүршэл, илангаяа политическэ хүдэлмэриин дүршэл, манай баялиг гээшэ, тиин энээндэ эзэн ёһоор хандаха ба арьбадхахын тула оролдохо ябадал партийна организаци бүхэнэй уялга мүн. Урдань илангаяа хүдөөгэй олохон партийна организацинуудта иимэ дүршэлөө хэрэгсээхэгүй, хэдышье ехэ хүдэлмэри ябуулжа, хүсэ шадалаа гаргаашье һаа, энэ хүдэлмэриингөө үрэ дүнгүүдые согсолонгүй, миин хаяха ушарай олон лэ үзэгдэдэг байһаниинь нюуса бэшэ. Энэ огто таарахагүй.

Мүнөө һайнаар хүдэлһэн партийна бүлэг, пропагандист, агитатор, лектор бүхэнэй ажалай онол аргануудай, соёл сурталай зэбсэгүүдэй нүлөөн суглаа болон семинарнууд, мүн бусадшье аргаар зүбшэн хэлсэгдэжэ, шэнжэлэн шудалагдаха байна. Тиихэдэ миин ёһын тэдыдэ бэшэ, харин олоной шадабари болгохо зорилгоор энэ хүдэлмэри ябуулагдаха зэргэтэй. Энэ хадаа үйлэдбэриин управленинүүдэй, колхоз, совхозуудай партийна организацинуудай, бүхы коммунистнуудай шухала зорилго болоно гэжэ дахинаа дабтая.

Тиигэжэ ажахын ээлжээтэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэлгэдэ, совет хүнүүдые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ зэбсэг түгэлдэр байхамнай сохом.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 238 (10606) | 1964 оной октябриин 7, среда | Сэн 2 мүнгэн

ЭРХИМ ТАРЯА — ҮРЭҺЭНДӨӨ. Хэжэнгын совхозой тоог дээрэ үрэһэнэй таряан сэбэрлэгдэжэ байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Москвahaa мэдээсэнэ

ГДР-эй 15 жэлэй һайндэртэ

...ЕРЛИН, октябриин 5. (ТАСС). ...манин Демократическа Рес...ын 15 жэлэй ойн һайн... хабаадахын тула КПСС-эй ...й Президиумэй гэшүүн, сек... Л. И. Брежнев түрүүтэй ...кэ партийно-правительст... делегаци мүнөөдэр эндэ ...

...ДР-эй делегаци ерэбэ

...ОСКВА, октябриин 5. (ТАСС). ...манин Социалис нэгэдэмэл ... ЦК-гай Политбюрогой ..., ГДР-эй Арадай палатын ...диумэй Түрүүлэгшын орлог... Герман Матерн түрүүтэй де...тическа Германиин Национа... фронтын, германо-совет... ...ани барисаанай бүлгэмэй де... мүнөөдэр Москва ерэбэ.

...э делегаци СССР-тэ байха ... ГДР-эй тогтоогдоһоор 15 ... ойдо зорюулагдаһан ми...нүүдтэ, хани барисаанай үдэ...ба бусад хэмжээ ябуулга... хабаадаха юм.

...ни барисаанай выставкэ

...ОСКВА, октябриин 5. (ТАСС). ...-эй байгуулагдаһаар 15 жэлэй ... зорюулагдаһан выставкэ мү... В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ ...Р-эй гүрэнэй библиотекэ соо ...э. Эндэ табигдаһан номууд, ... ба зурагууд, диаграммануу... ...-эй экономическа болон соёл ...элэй бүхы һалбаринуудаар ...нис байгуулалтын ехэ ам... ...а түйлажа байһые гэршэлэн ...тана. Ород ба немец хэлэ... дээрэ хэблэгдэһэн Н. С. Хру..., Вальтер Ульбрихтын зо...ууд, СЕПГ-гэй VI съезд... материалнуудта тусхай таһаг ...лгдаа.

Амжалта хүсэһэн амаршалга

...ССР-эй Министрнүүдэй Сове... Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев эл... бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй ...уудай, правительствануудай ...шанарай хоёрдохи конфе...ын түрүүлэгшэдэ амаршал... бэшэг эльгээжэ, конференци... хабаадагшадта Советскэ Сою... правительствын болон ара... ...й үмэнэһөө халуун амар... ...а хүргэбэ.

...айн сэрэгэй гуламтануудые ...хын, дэлхэйе термоядерна ...ла һандарал худар түлхидэг ...нарые номгодхохо зорил... алдэб расануудай, үндэһэ ...ай, элдэб хэлэтэй, шажан ...тэй хүнүүдэй нэгэдэн жаг... байгаа агууехэ хүдэлөөнэй ...таанар суглаарбат гэжэ амар...ын бэшэг дотор хэлэгдэнэ. ...тахи конференцидэ түлөө...эн, элдэб бүлэглэлнүүдтэ ...адаггүй гүрэнүүд империа..., колониальна дарлалтада ...үү манай дэлхэйн бүхы хү...дэй тэмсэлтэйнь өөһэдынгөө ...гые нэгэдхэхэ хараа бодол ...р барималан, арюун һайхан ...тоёо шиидхэхэ байха гэжэ ...кэ правительствын толгой... найдадаг байһанаа элир... мэдүүлбэ.

(ТАСС).

ШАЛГАЛТЫН ЗОРИЛГО: ХИМИИН ТҮЙЛАЛТА—ФЕРМЭ БҮХЭНДЭ

ХУДАРЫНХИД МАРГАҺААР

«Фермэ бүхэндэ химиин түйлалта хэрэглэхэ» гэһэн уряатайгаар нэгэдэмэл шалгалтын бригадада хабаадагшад Буряадай хэдэн аймагуудаар ябажа хараа. Мүнөө Кабанскын үйлэдбэриин управлениин Оймурой совхоздо, мяха-һү абаха шэглэлтэй ажахыда ошобо.

Эндэ химиин түйлалтануудые мал ажалда хэрэглэхэ талаар Кабанскын хүдөөгэй парткомой секретарь нүхэр Калашниковтай хөөрэлдэжэ, ямаршье хэмжээнүүдэй абтаадүй байһые уридшалан мэдэхэ байгдаа. Оймурой совхозой директор нүхэр А. К. Квасниковай үйлэдбэриин управлениин түлөөлэгшэдтэй хөөрэлдэхыень шагнажа, химиин түйлалтануудые хэрэглэхэ тушаа огтолон бодомжологдодоггүй байһандань этигээбди. Кабанскһаа иигэжэ асуугаа:

— Үбһэ, һолоомоёо фермэнүүдтээ шэрэжэ үрдеэ гүт?

— Үрдигдэбэтүй. Синоптигуудай найдуулан хэлэһээр, һалхи шуурган һаядаа болижо, дулаарха ха, тиихэдэнь малаа садхаана бэзэбди. Үбһэ зээлеэр эригдэхэгүй. Жэл хахад хүрэхэ бүдүүн тэжээл бии. Нөөсэмнай ехэл гээшэ. Иимэ ушар гэжэ урдань үзэгдөөгүй, — гээд Анатолий Кузьмич урдаһаань харюусана.

Гэхэ зуура Оймурой совхоздо һолоомо гидролизно аргаар эһээн буйлуулжа эхилээдүй.

— Эһээжэ үрдигдэхэл байха. Үшөө ороохо тарянай саһан доро ороогүйнь болоо. Үнеэдтэ тэжээл багадуулагданагүй. Үнеэн бүхэндэ 20 килограмм силос, үбһэн—5, хартаабха—2,5 килограмм үгтэнэ. Һаагдаһан литр бүхэндэ 200 грамм талха тарянай зүйл эдюулэгдэнэ. Бага гээшэ аал?

Гэхэ зуура эһээн буйлуулагдаһан һолоомо тухай хэлэнэгүй бшуу. Совхозой директор, главна зоотехнигынь С. А. Тихмановский тэгшэд хэды шэнээн һолоомотойгоо, хэдынэйнь һурилэгдэһые, фермэнүүдтэ абаашагдаһыень тодоруулаагүй.

Аалихан хөөрэлдэһөөр гол асуудал тухайтаа үгэ хүүр гаража эхилээ. Оймурой совхозой фермэнүүдтэ химиин түйлалтанууд хэр зэргэ хэрэглэгдэнэб, тодорхойлбол, һолоомо гидролизно аргаар эһээн буйлуулха хэрэг ямараар бэелүүлэгдэнэб гээд асуугдаа.

— Үнеэд эһээгдэһэн тэжээлдэ дурагүй. Бурдууг, хартаабха шэлэхэ байна. Зүгөөр эһээн буйлуулагдаһан һолоомо малай тэжээлдэ оруулагдаха ёһотой ааб даа, — гэжэ нүхэр Калашников хэлэнэ.

— Һолоомо эһээн буйлуулжа үзөө гүт?

— Ттм...

Энэ үедэ главна зоотехнигынь тодожо абаад:

— Мартда Хударын фермэдэ эһээн буйлуулагдаһан байха. Дуландада, Корсаковада баһал багаханаар бэлдэгдээ һэн ха. Хабар болоходо, малай бэлшээжэ эхитһэнһээнь хойшо, гидролизно арга хэрэглэгдэхэсэ болиһон.

Сэлэнгын совхозойхидой гидролизно арга хэрэглээд, һү һаалияа горитойгоор дээшэлүүлһэн тухай хөөрэлдэхэдэмнай, тэдэ дуулаашьегүй байнюо. Сэлэнгын совхоздо бэлдэгдэһэн тонно гидролизно тэжээл 16 түхэриг 68 мүнгэнэй сэбэр олзо оруулна гэһэн баримтыешье главна зоотехник нүхэр Тихмановский ойлгоогүй хэбэртэйгээр үнгэргөө.

Энээнтэй дашарамдуулан хэлэбэл, Оймурой совхозойхидшье энээнэй ашатай һайн байһандань этигэһэн ёһотой. Юуб гэхэдэ, Корсаковска фермын Семен Комендановай 1-дэхи гүүртэдэ гидролизно эһээжэтэ холиходонь, һү һаали эли бодо дээшэлһэн байгаа. Энээн тухай Сигизмунд Адольфович хөөрэлдэхэдэмнай хэлээ һэн.

— Эһээлтэһээ болоо гү?

— Тиигээл хаш даа. Илыгеевэй гүүртэдэшье баһа иимэ ушар тохёолдоһон.

Хударын фермэдэ һолоомо эһээн буйлуулхада яахадаа ашатай һайн байһыень тодорхойлһон тоо баримтануудые главна зоотехнигынь дурдана. Үнгэрэгшэ жэлэй апрель һарада 905 килограмм һаагдаһан һаа, энэ жэлэй апрельдэ 1220 килограмм тус фермэдэ болоо бшуу.

Хударада 260 һаамхай үнеэд бии. Тус бүриһөөнь 1135 литр һаагданхай. Жэлэйнь уялга 1500 литр. Фермые даагша И. В. Димов бүдүүн тэжээл буйлуулха шэнэ аргын һайн байһанда этигэһэн.

— Эһээн буйлуулагдаһан һолоомон эдеэн болосотой. Үнеэд дууһан эдидэг. Үнеэн бүхэндэ 20 литр хүрэтэр эһээлтэ уулгадаг һэмди. Һү һаалишье дээшэлдэг байгаа. Заримашуул суудхэдээ 2 нүүдһээ дээшэ үгэдэг һэн.

— Һүнэй тоһолигыншье эрид дээшэлдэг. Энээниие хараада абахаар, — гээд Сигизмунд Адольфович хажуу тээһээ нэмэнэ.

— Эһээлтэ продукциин өөрынь үнэ сэндэ ямараар нүлөөлөөб?

— Сэхэ нүлөөлөө. Хэрбээ нёдондо центнер һүн 30 түхэриг 32 мүнгэтэ болоһон байбал, мүнөө 7 түхэригөөр хямдаруулагдаа.

— Эһээлтэ теэд ашагтай байһанаа харуулаа ха юм?

— Тиигээл гээшэ ха.

— Теэд юундэ иигэжэ тэжээлээ буйлуулхаяа болиһон байгааб?

Энэ асуудалда хүн харюусаагүй. Юуб гэхэдэ, хабартаа 3 гүүртэдэ табигдаһан гидролизно түхеэрэлгэнүүд задалагдашанхай. Мүнөө тэрэнээ дахин хабсаргажа ядашоо. 2-дохи отделениин зоотехник С. Ф. Плюснинэй гомдон хэлэхэнь зүб. Нэгэ тогооснь гахайн фермэдэ абаашажархёо, хоёрдохинь огородто ошонхой. Тэндэ үһа халаана ха. Тэжээлэй кухниншье заһагдаатүй. Уралаар дэбтээдэг түхеэрэлгэ заһагдахаар. Юрэдөө хэдыдэ һолоомо эһээн буйлуулжа эхилхэ байһыень мэдэнэгүйб гээд тэрэ зоотехник маргана.

Эһээлтэ гахайдашье һайн. Корсаковска гахайн фермын хүдэлмэрилэгшэ Прасковья Атачу гэдэгэй энээн тухай зэмэлэн хэлэхыень совхозой парткомой секретарь Я. И. Бушинов дуулахадаа, нюур шарайдаа гараа, мэгдээ.

— Бухэли зундаа гахайнуудаа эһээн буйлуулагдаһан тэжээлээр хооллуулаа һэмди. Шэгнүүрынь һайса нэмэдэг байгаа. Августда, жэшээнь, поршоонхонуудай шэгнүүр суудхэдээ 540 граммһаа дээшэ тараа бэлэй. Иимэ тэжээл үгэхэеэ болимсоор шэгнүүрынь доошолоо һэм бэд даа. Нүхэр секретарь, фермэдэмнай гидролизно түхеэрэлгэ табилсажа туһалыт. Хүнһөө гээгдэхэ дурагүйбди, — гэжэ Прасковья Ивановна хэлэбэ. Энэ хэлээшынь тэрэ зүбшөөхэ баатай болоо һэн.

Дээрэ дурсагдаһан хөөрөөн юу харуулнаб гэхэдэ, Оймурой совхозой хүтэлбэрилэгшэд химиин аша туһые үшөө ойлгоодүй байна бшуу.

Үбһэ тэжээл ехээр бэлдэгдээ гэһэн баримта совхозой хүтэлбэрилэгшэд дурдаха һанаатай. Энэнь буруу. Гидролизно аргаар тэжээл буйлуулха тухай онсо анхарал яаралтайгаар табихаар.

Октябриин 20-һоо 7 гидролизно түхеэрэлгэ табихамнай. Түрүүшээр 14—16 тонно эһээлдэһэн һолоомо бэлдэгдэхэ. Хоёр халаанда бэлдэхэдээ, бүри ехэдхэгдэхэ гэжэ совхозой директор найдуулна. Гэхэ зуура иимэ алдуу гаргаһанаа мэдэрээд, хэмэл һү бэлдэлгээр барагтайл гэшэбди гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Нээрэншье энэнь зүб. Хэмэл һүн эндэ ехээр бэлдэгдэдэг болонхой. Энээнэй ашаар 1200 центнерһээ үлүү һүн алмагдаа гээд нүхэр Тихмановский тоолжо гаргана. Тиигээдшье продукциин өөрынь үнэ сэндэ нүлөөлнэ. Хэмэл центнер һүнэй үнэ сэн 3 түхэриг 51 мүнгэтэ һэн, һайн һүнэйхи 7 дахин үнэтэй ха юм. Иигэжэ бодобол, хэмэл һү хэрэглэһэнэй ашаар совхоз 30 гара мянган түхэригөө алмаа.

Хэрбээ Оймурой совхоздо һолоомо эһээн буйлуулха арга үргэнөөр хэрэглэдээ һаань, мүн лэ ехэ ашатай туһатай байха. Шэнэ аргын һайн байһандань байгал-хударынхид этигэхэ ёһотой гээд һанагдана.

П. ЗАЙЦЕВ,
радио-дамжуулгын, телевидениин республиканска комитедэй корреспондент.

Г. ЛОНЧАКОВ,
«Правда» Бурятии», «Буряад үнэн» газетэнүүдэй корреспондент.

МАЛ ТАРГАЛУУЛХА САГ

ҺОЛООМОНОЙ УЗУУРААР...

Һүрэг мал хушууран ерэжэ, сөөрэмэй үһа хомхойгоор гүдамхина. Хажуудань хээр мори унаһан, туранхайшаг бэетэй үбгэжөөл баһал унаагаа ундалуулна. Теэд энэ нуурай эрьеэр ябахадаа үбгэжөөлэй досоо ходо урма баяр түрэдэг.

— Һая болотор эндэ бишыхан горхон холиногоножо байгша бэлэй, — гээд лэ эжэлүүдгүй досоонь ороно. Харин мүнөө хори гаран гектар дээрэ иимэ гоё, түхэреэн нуур тогтошонхой. Урдань үбэлдөө соолго соолжо зобогшо һаа, мүнөө сөөрэмэй оёорһоо бүлеэхэн үһан урдажа, малаа үбэлэйшье сагта зоболонгүй ундалуулнабди. Саг һайжаржа, хүнэй ажал хүнгэржэл байна гээшэ гэжэ бодоһоор, Макар Ермолаевич бүрүү хашарагуудаа Шулуутын таряалан тээшэ залана.

Үглөөнэй арбан саг болотор һолоомоной узууураар бэлшээгээд, тээ үдэ багта хахалһан газар дээгүүр ургаһан хэнзэ ногоо шэмхүүлнэ. Үдэһөө хойшо һүрэгөө гол дээрэ оруулжа, зулгэ ногоо амталуулна. Үдэшэлэн тээшэ полиин захаар бэлшээнэ.

Иигэжэл жэлэй дүрбэн сагта шүүдэртэй, шэмэтэй һайн ногоо бэдэржэ, бүрүү хашарагуудаа бүлшэнтайхан болгожо, өөхэ, арьбан хэдэрүүлдэг дүршэлтэй үбгэжөөл байба.

— Манай Макар Ермолаевич унтаха хэбтэхэгүй, үүр сүүрээр малаа залаад лэ ябажа ябадаг юм. Нүхэр Перелыгинэй харууһалһан лэ мал түргөөр тэбээрдэг, таргалдаг, — гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Чимит Митыпов магтадаг.

Үнэхөөр магтамаар лэ малшан даа. Һаяхан томо бүрүүнүүдаа шэлэжэ тушаалһаниинь, дунда зэргээр 2,8 центнер татаа.

Макар Ермолаевич Перелыгин август һарада бүрүүнүүдайнгаа толгой бүхэниие суудхэдэ 1040 граммаар нэмээгээ. Тиигэжэ Макар Ермолаевич Буряадай мянгатанай зэргэдэ жагсаба.

Сентябрьда мални бүришье түргөөр мяхажажа, үдэр бүри ондоол болоно. Бэлшээришье бахатай һайн, залхуурангүй ябахал хэрэгтэй. Намарай хонгор һэрюундэ мал таргалхал ёһотой, — гэжэ дүршэлтэй бэрхэ энэ малшан хөөрэжэ һууга һэн.

А. БОРИСОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Бэшүүрэй Калининай нэрэмжэтэ колхозой мал адуулагша М. Е. Перелыгин.

Н. Федоровой фото.

Хүдөө ажахын экономико

НАМАРАЙ ПААР ЮУГЭЭРЭЭ ҺАЙН БЭ?

Түнхэнэй ажахынуудай дүй дүршэл. Намар хахалагдаһан газар сэбэр паарта орходоо ашаг ехэтэй. Тэрээнһээ гектар бүриин 10—50 түхэригэй олзо абтана.

Намар хахалагдаһан газар хабарайхиһаа ямар илгаатай байдаг хаб? Иимэ асуудалда харюусахадаа: «ехэхэн илгаатай байдаг» гэхэ байнаб. Намар хахалагдаһан газар юугээрээ һайн бэ гэбэл: газарайнь хүрьһэ шорой зөөлэржэ, намарай шиниг нойтые ехээр шэнгээдэг. Хабар тарилга хэхэдэ полинууд шиниг нойто элбэгтэй байдаг. Үшөө юуб? Намар хахалагдаһан газарай хүрьһэнинь үрэжэл һайнтай болоно. Тиимэ газарта ургамал тарихада, сэбэр паар дээрэ тариһанда орходоо зааханшье дутуугүй ургаса абтадаг.

Энэл талыень хаража, манай Түнхэн нютагайхид һүүлэй жэлнүүдтэ намарай паар хахалалгада онсо анхарал хандуулдаг болоо ха юм. Хэрбээ 1959 ондо аймаг дотор хамта 5301 гектарта намарай паар хахалагдаһан байбал, 1963 ондо 13644 гектарта хүргэгдөө. Мүнөө жэлдэ энэнь үшөө 2 мянга шахуу гектараар ургэдхэгдэхөөр хараалагдана.

Намарай паар хахалалгын ямар ашатай байһаниие управлениин түрүү ажахынуудай дүй дүршэлһөө хараябди. **1963 оной намар «Сибиряк» колхоз 5875 гектар газар хахалһан, тэрэ тоодо 2875 гектарынь сентябриин 10 болотор хахалагдаһан байгаа. Тиигээд тэрэ полинууд дээрэ мүнөө жэлдэ ороохо таряа ургуулжа, гектар бүриин 12-һоо 25 центнер хүрэтэр ургаса хуряагаа.** Жэшээлхэдэ, тус колхозой Түнхэнэй отделенидэ август һарын һүүлээр хахалагдаһан 91 гектар поли дээрэһээ дунда зэргээр 22 центнер, Токуренскэ отделенидэ 119 гектарһаа га бүриин 22,5 центнер шэниисэ абтаа. Еловско отделенидэ 75 гектар полиһоо га бүриин 13 центнер обёос хуряагдаа. Управлениин бусадшье колхозуудта намарай паар дээрэ тариг даһан газарһаа муу бэшэ ургаса абтана. Жэшээнь, «Восточные Саяны» колхозой Доодо-Адхатада тариг даһан газарһаа га бүриин 13,7 центнер шэниисэ хуряагдаа һэн. Энэ полинь сентябрь һарын түрүүшын декадада хахалагдаһан байгаа бшуу.

Энэ намар управлениин олонхи ажахынууд паар хахалалгые эмхитэйгээр ябуулжа байна. Сентябриин 30-най байдалаар ганса «Сибиряк» колхоздо 4197 гектар газар хахалагдаа. Саянай совхозойхид 4 мянган гектарта паар хахалха аад, тэрэнээ дүүргэжэ байна. Эдэ ажахынууд таряа хуряалгын түрүүшын үдэрһөө эхилэн, полинууд дээрэхи һолоомоёо суглуулжа, паар хахалалгые һаадгүйгөөр ябуулна. Илангаяа шанарайн түлөө ехэ тэмсэл хэгдэнэ. Намарай паар 22-һоо доошо бэшэ сантиметрэй гүнзэгыдэ, предплужнигтай плугаар хахалагдадаг, агрегадтань борнойнууд болон арзагар шүдэнүүдтэй катогууд шагтагалагдажа, газарайнь нюруу тэгшэлэн дарагдадаг юм.

Хабар эртэ хахалагдаһан паар, намар хахалагдаһан газар хоорондоо ямар илгаатай байнаб? Экономическа талыень харахада, намарай паар ашаг олзо ехэтэй байна бшуу.

Тусхайлан хэлэхэдэ, урдань «Сибиряк» колхоз бүхы таряалангайнгаа 26 процентые хабартаа паар болгожо хахалдаг байгаа. Тиигээд дунда зэргээр га бүриин 7—8 центнер ороохо таряа абадаг һэн. 1961 ондо таряалангай газар ондоогоор хубаарилагдажа, пропашной арга хэрэглэгдэдэг болоһоной ашаар сэбэр паар 9 процентдээ оротороо бага болгогдоо. **Зүгөөр эртын паар үсөөн гектарта хахалагдадаг болоошье һаань, ороохо таряанай ургаса багаар абтадаг болоогүй, харин нилээд дээшэлээ гэхэ гү, али дунда зэргээр гектарай 11—12 центнер абтаһан байха юм.** Ороохо таряанай ургаса энэ үе соо нилээд ехээр дээшэлээ.

Һүүлшын жэлнүүдтэ ямар хэмжээнэй ороохо таряа абтаһан эндэ харуулагдана:

	Бухыдөө абтаһаниинь	Гүрэндэ худалдагдаһаниинь
1961 ондо	67602	11200
1962 ондо	71023	23000
1963 ондо	83310	23100

Энээн дээрэһээ юун харагданаб?

Тус ажахы 1961 онһоо хойшо пропашной арга хэрэглэн, эртын паар хахалалгые 2,5 дахин бага болгожо, намарай паар ехээр хахалдаг болоһоной ашаар ороохо таряанай ургасые 1963 ондо 1961 онойхиһоо 20 гаран процентээр ехэдхэжэ, гүрэндэ таряа тушаалгые хоёрһоо үлүү дахин дээшэлүүлжэ шадаа.

Эндэ үшөө иигэжэ хэлэхээр. Хэдэн жэлэй дүн гаргахада, сэбэр паар дээрэһээ дунда зэргээр га бүриин 17—18 центнер, намарай паар дээрэһээ 11—12 центнер таряа абтаһан байна. Хэды тиимэшье һаа, сэбэр паар дээрэһээ хоёр жэл болоходо нэгэ дахин ургаса абтадаг тула намарай паар дээрэ тарилга хэгдэһэндэ орходоо ехэ таряа хуряагданагүй ха юм. **Хэрбээ сэбэр паар хэрэглэжэ, жэл дотор гектарай 17—18 центнер ургасын абтахада, намарай паар дээрэ энэ үедэ хоёр дахин тарилга хэгдэжэ, гектарай 22—24 центнер ургаса абтана гээшэ. Тиимэһээ намарай паар хэрэглэхэдэ ашатайшье байна бшуу. Ганса энээнэй ашаар энэ артель таряалангай газарые ашагтайгаар хэрэглэжэ, га бүриһөө 40—50 түхэригэй гэхэ гү, али хоёр жэлэй туршада 130 мянган түхэригэй олзо оруулаа. Намарай паар хахалдаг боложо, ороохо таряа гүрэндөө элбэгээр худалдадаг болоо.**

Намартаа паар ехээр хахалдаг ондоошье ажахынуудые абхада баһал иимээр харагдана.

Намарай паарай ашаг олзо ехэтэйл байһанда Түнхэнэй управлениин ажахынууд энээниие үргэнөөр хэрэглэдэг. Минии һанахада, гансашье энэ нютагта бэшэ, мүн республикымнай бүхы колхоз, совхозууд намартаа газараа ехээр хахалжа абадаг болоо һаа, таряалангай ургасые ойрын жэлнүүдтэ ехэдхэжэ шадахашье. Иимэ эрилтэ хүдөө ажахын интенсификаци табина ха юм.

Н. ДОМЫШЕВ,
хүдөө ажахын кадрнуудые бэлэдхэхэ курсада һурагша.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...М. М. Мокровые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

...дөө ажахыда олон жэлдэ һайн ... хүдэлһэнэйнь түлөө, 50 наһа ...тэйнь дашарамдуулан, Улаан... колхоз, совхозуудай үйлэдбэ... управлениин «Восход» колхозой комплексно бригадын бригадир нүхэр Мокров Меркурий Моисеевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1964 оной октябриин 5.

Интенсификациин замаар

КПСС-эй ЦК-гай Пленумые угтуулан

ГАХАЙ ҮСХЭБЭРИЛГЭ—ПРОМЫШЛЕННА һУУРИ ДЭЭРЭ

Жэжэ фермэнүүд гарзатай

Ажахыдаа малай жэжэхэн фермэ, гүүртэ, отарануудтай зандаа һаа, мал ажалаа интенсификациин замда оруулжа, ашаг олзо ехэтэй болгохо гэжэ бодомжолһоной үлүү. Шергинскэ совхоз гурбан жэлэй саада тээ эмхидхэгдээ бэлэй. Тиихэдэ гахайн фермэ ямар зэргэтэй байгааб? Тэрэ үеынхидэ адляар энэ һалбарииие мүнөө эрхилхэ болоо һаа, ямар ашаг олзо үгэхэб даа. Түс ажахы 12 тосхонһоо бүридэһэн юм. Тосхон бүридөө гахай баридаг байгаа. Тэрэнээ үшөө гахайн фермэ гээд нэрлэдэг байһан. Фермэ бүхэниинь хэды гахайтай байдаг һэм? Ойролоол 300—400 толгой. Эды шэнээн толгой гахайнуудые хайшаниньье гэжэ байгаад харууһала, хэдышье ехэ хүлһөө адха—эсэстэнь гарза гайһаа бэшэ юуншье абтахагүй.

Иимэ үсөөхэн гахайтайшье һаа, түс бүхэндэнь фермые даагша, тоо бүридхэгшэ, харуулшан гээд түлөөһэтэ тушаалтад харз мянган. Иимэ жэжэхэн фермэнүүд гаргаша ехээр хэхэһээ бэшэ, ямаршье ашаг туһагүй һэн.

Фермэ бүхэндэ—азарга гахай, эхэ гахай, хүхөөр поршоонхонууд. Энэньшье гайхалтай бэшэ. Гахайшан бүхэн иимэ холимол һүрэг харууһалдаг байгаа ха юм... Хүн бүхэн эмэ гахайнуудаа ороондо оруулха, түрүүлхэ, азаргануудаа харууһалха, гахайнуудые шахаха ажалтай байдаг һэн. Иимээр эмхидхэгдэһэн хүдэлмэриин эхи захыень олохонь бэрхэтэй бшуу.

Совхозой гахайн фермэ дээрэхи ажалай иимэ эмхидхэлэй тогтоогдоһонһоо дулдыдажа, эндэ хүдэлдэг хүдэлмэришэд зобохо тулихаһаа бэшэ ондоо юушье түйладаггүй бэлэй. Хэһэн ажалынь хиидэ хосордог, ямаршье ашаг олзо асардаггүй байгаа.

Гахайн фермэ дээрэхи ажалай эмхидхэл эрхэ бэшэ хубилгаха, эндэ эрдэм наукын, түрүү дүй дэршэлэй түйлалтануудые нэбтэрүүлхэ шухала болоо гэжэ мэргэжэлтэд ойлгоһон байна. Зүгөөр хайшан гээд, ямар аргаар? Совхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд нилээд бодомжолоо, зүбшөө, элдэб аргануудые бэдэрээ. Яагаашье хадаа иимэ олон фермэнүүдые барижа, хуушан ёһоороо гахай үсхэбэрилхэ хэрэгтэ эсэс табиха шухала гэлсээ. Энэ ажалдахи эгээл хүшэр хүндэ хүдэлмэриие оньһожоруулха хэрэгтэй. Зүгөөр энээниие совхоз өөрөө бүтээжэ бирахагүй ушартай байгаа. Энэ олон фермэдэ хэрэгтэй болохо техникэ хаанаһаа абалтайб, мүнгэ зөөри яагаад ололтойб? Бултыень оньһожоруулалтай гү? Залхан фермэ бүхэн дээрэ тэжээл бүйлүүлхэ оньһожоруулагдамал кухни түхеэрхэ гээшэ ямар хүндэ хэрэг болоноб.

Машина хадаа арба мянган толгой гахайе тэжээлээр хангажа шадаха аргатай ха юм. Тиихэдэнь эндэхи фермэнүүд ойролоол 300—400 гахайтай. Үнэтэй сэнтэй, орёо оньһон техникэ иимэ фермэ дээрэ тодхохо гээшэмнай үнгэрһэн хэрэг гээшэ ааб даа.

Ихэлээрээ хайшан гэлтэйб, энэ гарзатадаг һалбариие усадхабал яахаб? Үгы болгожорхиходо баргагтай юм ааб даа. Хүн зон энээнһээ ехээр арсахашьегүй байгаа. Энэ һалбари хүндөө бууранхай ха юм. Үшөө нэгэ иимэ дурадхал зарим нүхэд оруулһан байна. Үсөөхэн лэ хүнүүд иигэжэ хэлээ һэн: мал ажалые томодхохо, мэргэжүүлхэ гэһэн хүсэлөө гахайн фермын ажал дээрэ дамжуулаа һаамнай яаха юм. Гахайнгаа эдэ жэжэхэн фермэнүүдые хамтаруулжа, томодхоё.

— Гахай олоор баридаг болоё гэжэ хэлэхэ һанаатай гээшэ гүт? Энэ һэдэлгэтнай түрүүшын жэлдэ буруу һүрэхэ байха, юуншье бүтэхэгүй, дэмы,—гээд, энэ шэнэ бодолдо харюусахашье уладууд дайралдаба.

— Буруу һүрэхэгүй, фермэнүүдээ хамталая, томодхоё. Тиигээл һаа, шадаха байхабди. Харахат,—гэжэ шэнэ һанамжа оруулагшад өөрынхеэрээл байба.

Хүүшан гүримда эрид добтолго

Яагаашье хадаа, ехээр арсалдабашье һаа, арга боломжоор угаа ехэ энэ һалбариие саашадань эрхилхэ, хүгжөөхэ харгы замынь үргэдхэхэ гэжэ Шергинскэ совхозойхид шиидхэбэри абаба. Хуушан гүримдаа эрид добтолго — иимэ зорилго нэн түрүүлэн урдаа табилай. Гахайн фермэнүүдые үсөөрүүлһэндээ совхознай үгырхэгүй. Харин иимэ хэрэг бэелүүлхэдээ энэ һалбариин саашанхи хүгжэлтэдэ бата бэхи үндэһэ һуури табиһан ушартай болоно бшуу.

Юу хэхээр хараалагдааб? Фермэ бүхэндэ тэжээл бүйлүүлдэг оньһожоруулагдамал кухни тодхохо. Тиигэбэл бар хүсэн эндэ хэрэглэгдэхээ болихо. Фермэнүүдэй тоонь үсөөрхэ, хүтэлбэридэ сомор болохо зэргэтэй. Ажалай эмхидхэл шэнэлэн хубилгаха, энээнһээ уламжалан гахайн мяха абалгын үйлэдбэри дээрэхи хүдэлмэри дээрэ шэнэ гүрим тогтоогдохо. Мал ажахые интенсификациин замаар дабшуулха гэһэн зорилго иимэ эрилтэ табина ха юм. Ажахы жэжэхэн фермэнүүдтэй байгаа сагтаа гахай үсхэбэрилхэ ажалые ашаг олзотойгоор эрхилхэнь угаа бэрхэ.

Гахайн фермэнүүдые хамтаруулжа томодхохо, тэрэниие мэргэжүүлхэ—иимэл гол зорилго эндэ табигдаба. Эндэһээл эхилжэ, түс совхозойхид гахай үсхэбэрилхэ хэрэгые промышленна үндэһэ һуури дээрэ табиха гэһэн хараа тодорхойлоо.

Тосхон бүхэн дээгүүр тарашаһан, задагай зайдан, ойролоо оньһожоруулагдаагүй бишыхануул фермэнүүдэй гахайнуудые нэгэ газар хамталха гээшэ тиимэ амар хэрэг бэшэ байшоо. Элдэб олон шэнэ бэрхэшээлнүүд тохёолдобо. Олон малай багтаха байра байдал, оньһон техникэ болон тэндэ хүдэлхэ хүнүүдые хаанаһаа ололтойб? Шэнээр хубилгагдаһан ажалай эмхидхэл, үйлэдбэри дээрэ шэнэ технологи нэбтэрүүлхэ дүршэл шадабаритай, бэлэдхэл һайнтай хүнүүд хэрэгтэй.

Хэды хүшэршье һаань, үни сагһаа хойшо гүримшэһэн ёһые хубилгаха хэрэгтэй. Шэнэ байрануудые бариха гэжэ бодомжолһонойшье үлүү һэн. Арга шадал энэ талаар үгы байгаа. Тиигэдлшье энэмнай удаан сагта бүтэхэ хэрэг. Сагай ерэхэдэ бүтээгдэхэ байха. Даб дээрэ совхоздо ямар арга шадал бииб, тэрэнээл али болохо руунь хэрэглэхэ хэрэгтэй. Хуушан жэжэхэнүүд фермэнүүдһээ томодхогдоһон түсхай мэргэжэлтэй гурбан цех эмхидхэхэ гэжэ хэлсэбэ. Тэдэ цехүүд заводской, промышленна гээд нэрэтэй болобо. Ихэдээ гахай үсхэбэрилхэ хэрэг об ондоо шэнэ үндэһэ һуури дээрэ табигдаһые эдэ үгэнүүд тодорхойлжо үгэнэ. Удаань «конвейер», «поточно арга» гэхэ мэтын шэнэ үгэнүүд һууриржаба. Энэ һалбари дээрэ түрүүшынхеэ промышленна шэнэ технологи мүндэлбэ ха юм.

Эдэ цехүүд хайшаа гүримтэйб?

Түрүүшын цех гахайн мяха абалгын конвейерэй эхин гээшэ. Эндэ һубай болон түрэхэ эхэ гахайнууд харууһалагдадаг. Бүгэдэ томо гахайнууд. Тиимэһээ тэдэниие юрын байра дотор байлгагдана. Цехэй дэргэдэ искусственна аргаар үрэжүүлгын пункт бии. Эндэ хүдэлдэг малшад эхэ гахайнуудаа тобир шадалтайгаар харууһалха, тэдэниие үрэжүүлхэ, тиигээд түрэхэ сагайнь ойротоходо нүгөө цехтээ тушааха — иимэ хүдэлмэритэй. Иимэ цех эмхидхэхэдэ Новая деревня гэжэ тосхон ехэ таарамжатай байгаа.

Хоёрдохи цех дотор гахайнууд түрэдэг. Байрань һайн, зорюута баригдаһан байха зэргэтэй. Иимэ байра Жилино тосхондо олдоһон. Гахайн түрэхэ байра дүрбэн ряд таһалгануудтай. Даб дээрэ яһала таарамжатай, боломоор барилга. Зүгөөр дутагдалтай. Тэрэнь юуб гэхэдэ, нүгөө цехһээ аяар гурбан модо холо. Хээлитэй гахайнуудые энээн уруу туужа асархада баргагтай юумэ бэзэ. Гэбэшье һая түрэһэн гахайнууд хэдэн хоноол байхадаа, ототой болодог ушар тохёолдоно. Теэд нарай поршоонхонуудтай гахайнуудые аяар гурбан модоной газарта туужа абаашалтай аал? Искусственна аргаар үрэжүүлдэг пункт нэгэдэхи цехэй дэргэдэ һэмнай. Үрэжүүлэнгүй үнгэрэтэжэ болохо гү? Үгы, һубайржа магад. Гахайшан али зэргын хохидолдо ороходо гээшэб. Тэдэнэй ажалай түлөөһэн поршоонхо абалгаһаа дулдыдадаг байхаар зохёогдонхой бшуу.

Гурбадахи цех дотор гахай шахадаг. Энэмнай Романово тосхондо байрладаг. Энэ цехэй бусадһаа холо ойрошье байхадань хамаагүй. Эндэмнай томо болоһон гахайнууд асарагдадаг байна. Гахай шахаха талаар байра, оньһожоруулга ехэ удха шанартай. Шадаал һаа үнэ сэнгээр хямда мяха абахаар цех түхеэрэгдэхэ ушартай.

Ихэдээ гахайн томодхогдоһон нэгэ фермэ хадаа иимэ түс түстаа мэргэжэһэн түсхай гурбан цехһээ бүридэнэ. Гахайн фермые мэргэжүүлхэдэ эндэ хүдэлдэг хүнүүдшье баһал ямар нэгэн түсхай ажалда мэргэжэлтэй болохо байна бшуу. Гахайшан бүхэн ямар нэгэн хүдэлмэридэ дүршэхэ ушартай.

Иимэ хубилалтын болоһонһоо хойшо жэл үнгэрбэ. Совхоздо дүнгын согсологдобо. Энэ хубилалта олон юумэ харуулаа. Нэн түрүүлэн элдэб олон тушаалтадые хорооһон дээрэһээ ехэ тооной мүнгэ алмаһан ушар мэдээжэ.

Томодхолго, мэргэжүүлгэ хадаа энэ һалбаридахи ажалые оньһожоруулха талада ехэ зохид арга нүхэсэл олгоо. Гахайшадай ажал һураггүй хүнгэржэ, бүтээсэ ехэтэй болоо. Урдань гаргашалдаг зөөреэрээ бүри олон толгой гахай барижа шадаха арга ажахыда олгожо, эндэ гахайн мяха абалга, тэрэниие гүрэндэ худалдалга хоёр дахин дээшэлбэ. Иигэжэ гахайн ажал али зэргын ехэ ашаг олзотой һалбари байһанаа лаб гэршэлбэ.

Үнгэрһэн жэлэй дүн гаргахада энэ совхоз гүрэндэ 2097 центнер гахайн мяха тушааһан байба. Үбэлэй хүйтэндэшье гахайшад һайн үрэ дүн түйладаг болоо. Гахайн толгой бүриин шэгнүүрые хоног соо январьда 203 граммаар, февральда 300 граммаар, мартда 330 граммаар нэмээгээ. Энэ яһала һайн амжалта гээд тэмдэглэе. Совхозой томодхогдоһон фермын цехүүдтэ энэ жэлэй эхиндэ 4920 гахай бии байгаа.

Урдань гахай шахалган дээрэл гол анхаралаа хандуулдаг һэн. Харин гол шухала хүдэлмэри — поршоонхо абалга, тэдэниие түлжүүлгэ тушаа огто анхардаггүй байгаа. Энэ ушарые мүнөө ойлгоо. Гахайн мяха ехээр, хямда сэнтэйгээр абаха талада түрүүшын хоёр цех ехэ үүргэтэй. **Сула һайн поршоонхонуудые абажа, тэдэниие нарайдань һайнаар түлжүүлбэл, бэеэ түргэн хүсэхэ, томо болосотой, тарғаласатай байдаг шуу.** Түргөөр түлжүүлжэ, гүрэндэ худалдахада гаргашань нилээд бага байха ха юм. Тиимэһээл эхэ гахай олоор бариха гэжэ түс совхозойхид тон зүб хараа урдаа табяа. **Жэлэй һүүлээр гол 280, мүн нэгэ дахин түрүүлхэ 465 эхэ гахайтай болоод байгаа.**

Гахай тушаа эндэхид тон ондоогоор, эзэн ёһоор хөөрэлдэдэг болоо. Гахай тэжээхэдэ болохотойл байна. Ажахынуудые түсхай мэргэжэлтэй болгохо тухай үйлэдбэриин управленидэ ехэ хөөрэлдөөнэй болоходо шергинэйхид ажахыгаа гахайн мяха ехээр абадаг мэргэжэлтэй болгохо хүсэлэнтэй байһан тухайгаа мэдүүлээ һэн. Тиигээд хайшан гэжэ энэ һалбари эрхилхэ байһан тухайгаа энэ жэлэй эхеэр абаһан социалис уялга дотороо тодорхойгоор бэшээ. **Мүнөө жэлдэ гахайн мяха абалга, гүрэндэ худалдалгые нёдондонойхитой жэшэбэл, хоёр дахин ехэ болгохо—гүрэндөө 4000 центнер гахайн мяха тушааха гэжэ бэеэ уялгалба. Түхэрэен жэлэй туршада 7650 поршоонхо түрүүлжэ, бултынь түлжүүлжэ, 1965 ондо, гахайн мяха абалга, тушаалгые энэ жэлэйхитэй сасуулбал, мүн лэ хоёр дахин дээшэлүүлхэ гэхэ гү, али 8000 центнертэ хүргэхэ байһан тухайгаа элирхэйлбэ. Ерэхэ жэлдэ түс совхоз 12 мянган гахай шахажа тушааха, хойто жэлэй эсэстэ 7500 гахайтай болоод байхаар хараалаа бэлэй.** Тэдээн соонһоонь 300-ниинь гол, 700-ниинь нэгэ дахин түрүүлхэ эхэ гахай байха зэргэтэй.

Эхэ гахайн тоо толгойе олон болгохо хэрэгые гол асуудал гэжэ эндэхид зүб тоолоно.

Эдэнэрэй хараалһан зорилго өөһэдыеньшье, хүршэ ажахынуудыеньшье нилээд гайхуулаа бэлэй. Теэд иимэ ехэ хэмжээнэй гахайн мяхые үйлэдбэриин управлени бүхы дээрээ мүнөөшье тушаадаггүй ха юм. Шергинскэ совхозойхид хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ, тэрэнээ бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхын түлөө, энэ даб дээрэ олондо хүндэгүйшэг байдаг һалбариин арга боломжоор али зэргын баян байһыень харуулхын түлөө хамсыгаа шуужа оробо.

Үнгэрһэн гурбан кварталай туршада 1313 центнер тушааба. Энэнь нёдондонойхитой жэшээлбэл, 500 центнерээр ехэ болоно. Гахайнь үсөөрһэн байжа магад бэшэ гү? Үгы бэд даа! Жэлэй эхиндэ фермэнь 4920 гахайтай байһан һаа, мүнөө 11 мянган толгой гахайтай.

Гахайн мяха абалга, тушаалга дээрэ ургалта яһала бии байбашье һаань, иимэ дүнгөөр Шергинскэ совхозойхид һанаагаа амарнагүй. Эндэхид мяха үшөө ехээр тушаажа, уялгаашье лаб дүүргэжэ шадаха аргатай байгаа. Хэрбээ...

Бүри ехэ мяханай түлөө

Хэрбээ ондоо шэнэ бодолой түрөөгүй һаа. Ямар тиимэ ондоо бодол түрэбэ гээшэб? **1965 ондо 24000 центнер мяха гүрэндөө худалдаха!** Жэлэй эхиндэ хараалһанһаа гурба дахин ехэ мяха. Хайшан гээд, хаанаһаа энэнь олдохо юм. Мэргэжэл ололго, фермые томодхолго хадаа иимэ ехэ нөөсэ элирхэйлжэ үгэбэ бшуу. Урдань хуушан гүримаар гахай харууһалжа байха үедэ гол эхэ гахайһаа олон поршоонхо абаһан лэ гахайшан хүндэтэй байдаг һэмнай. Теэд тэрэ түрүү гахайшан хэды эхэ гахайтай байдаг һааб? Тэрэнь, сэхынь хэлэхэдэ, гол «нюусань» байгаа бшуу. Мүнөө үе сагта иигэжэ түрүүшүүлые элирхэйлдэг гүрим хуушараа гээшэ. Заводто табигдаһан эрилтэ шэнгеэр **ши гахайнгаа байрын бүхы талмайе дууһан ашаглажа, дүрбэлжэн метр бүриһөөнь ехэ продукци үгэдэг боло.** Иимэ эрилтэ эндэ бэелүүлэгдээ. Мүнөө гахайшадта урданайхидал эхэ гахай даалгагдана бэшэ, харин станогуудые тэдэндэ таһалжа үгэнэ. Жэшээнь, үбэлэй сагта гахайшан бүхэндэ 25 станок даалгагдана.

Иимэ гүримай табигдахалаар гахайгаа олон дахин түрүүлхын түлөө тэмсэл эршэдэшэбэ. Хэн оло дахин гахайгаа түрүүлжэ шаданаб, тэрэл хүн олон поршоонхо абаха ёһотой ха юм. Ажалайнь түлөөһэн мүн энээнһээ дулдыдана. Нэгэ гахайе поршоонхонуудтайнь станок соонь нэгэшье үдэрөөр үлүү байлгаа хадань, энэнь гахайшанда ехэл хохидолтой болохо ушартай. Энээнһээ уламжалан, малшад хадаа гахайнуудаа нэгэ үедэ бултынь түрүүлжэ, нэгэ жэгдэ түл абахые хүсэдэг болоо. Нэгэ адли поршоонхонуудые эдеэлүүлхэдэ, түлжүүлхэдэ ажал һураггүй хүнгэн байха зэргэтэй. Тэжээлэй рацион бултандань нэгэ хэмжээгээр табигдаха, байра доторнь нэгэ янзын температура байха ёһотой. Эдэ бүгэдэ зүйлнүүд тэдэнэй ажал хүдэлмэриие нилээд хүнгэдхэжэ үгэнэ гээшэ. Нэгэ үедэ нэгэ жэгдээр түл абажа болохо гү? Болохо. Энээниие искусственна аргаар үрэжүүлгэ шиидхэнэ. Ямар сагта түл абахада таарамжатайб, тэрэл үедэ гахайн түрэхөөр үрэжүүлгэ түсэблэхэ хэрэгтэй бшуу. Тиихэдээ сагай эрхэ байдал, байра байдалайнгаа арга шадалые хараада абаха шухала.

Түрэлгын цех доторхи нэгэшье станогоо хооһоор байлгахагүйе, мүн тэндэ үлүү олоор гахай барихагүйе оролдодог. Шергинскэ совхозойхид гахайгаа нэгэ үедэ, нэгэ жэгдээр түрүүлхые хүсэхэ зуураа, хоорондонь забһар гаргангүйгөөр түрүүлдэг гүримай түлөө тэмсэдэг. Энэнь хайшаа юм? Жэшээнь, түрэлгын цех дотор 160 станок бии. Эдэ станогууд түхэреэн жэл соо нэгэ янзаар хэрэглэгдэжэ байха ушартай. Тэдэнэр хооһон байха зэргэгүй. Мүн үлэмжэ олоор тэндэ гахай барихаар бэшэ. Имагтал станогуудые сэбэрлэхэ, арюудхаха үедэ хооһоор байлгажа болоно.

Нэгэдэхи цехтэ 15—20 азарга гахайнууд бии. Тэдэнэршье баһал түхэреэн жэл соо баһал нэгэ жэгдээр хэрэглэгдэхэ ёһотой. Техник-үрэжүүлэгшэшье энэ ушарта миин һууха болихо. Цехэй хүдэлмэрилэгшэдшье салин хүлһөө жэлэй туршада нэгэ хэмтэйгээр абажа байха аргатай болохо юм. Поршоонхо абалга, гүрэндэ мяха тушаалга заводойхидол ходол нэгэ хэмжээгээр, саг үргэлжэ бэелүүлэгдэжэ байха болоно.

Иимэ онол арга бэелүүлээд байхада, гахайн үбэлдөө түрэлгые гүримшүүлхэ арга олгогдоо. Зунай үедэ гахайн түрэлгэ баргагтай, газаашье тэдэниие түрүүлхэдэ хамаагүй. Сентябрьһаа эхилжэ, үбэлдөө гахайнууд имагтал станок соо поршоонхолхо ушартай. Түрэлгын цехтэ 160 станок бии гээд бэшээ һэмди. Энээниие хараадаа абажа, түрүүлгын түсэб зохёохо хэрэгтэй. Тиимэһээ зоотехник хадаа апрель, май, июнь һарануудта 80—80 гахай үрэжүүлхэ гэһэн даабари техник-үрэжүүлэгшэдэ үгэхэ ёһотой. Яахадаа наяые үрэжүүлхэб, 160 станок бии гэлсээ бэшэ һаалди гэһэн асуудал гаража болохо. Заводской гүрим эбдэрхэ болоно. Юундэб гэхэдэ, апрель соо үрэжүүлэгдэһэн эхэ гахайнууд сентябрьда түрүүлхээр станогто оруулагдаха болоно. Түрэһэн хойноо тэдэнэрнай үшөө хоёр һара соо эндээ поршоонхонуудтаяа байрлаха бшуу. Ихэлээрээ хооһон станок эндэ олдохогүй зэргэтэй. Хоёр һара болоһон поршоонхонуудые эхэһээнь таһалжа, түлжүүлгын (хоёрдохи) цехтэ ябуулһан хойно эдэ станогууд хооһорхо ха юм.

Хэрбээ майда 160 гахай үрэжүүлээ һаа, тэдэмнай октябрьда түрэхэ болоно ааб даа. Теэд тэдэниие хаана байлгахаб? Тэдэнэй багтаха газар үгы. Тиигэбэл майда үрэжүүлгэ хэһэнэй хэрэггүй болоно. Энэ ушарта гахайнууд хиидэ һубайржа, тэжээлэй дарамта болохо, техник-үрэжүүлэгшэ ажалгүй миил һууха жэшээтэй. Хэрбээ үбэл түрүүлхэ гахайнуудые һара бүри 80—80 толгойгоор үрэжүүлжэ байбал, тэдэниие байлгаха станогууд олдохо ушартай. Апрельдэ ороондо ороһониинь сентябрьда, майнхи — октябрьда түрэхэ болоно. Эдэнэй байрлаха һуури сүлөөлөөдхихэ ха юм. Сентябрьда гараһан поршоонхонууд ноябрьда ондоо цехтэ үгтэхэ, эхэнүүдынь нэгэдэхи цехтэ ябуулагдаха, тэдэнэй һууриде июнь соо үрэжүүлэгдэһэн гахайнууд оруулагдаха. Зундаа түрэхэ гахайнуудые олоор үрэжүүлхэдэ хамаагүй, энэ үедэ байраар ядал ха саг бэшэ бшуу.

Поршоонхо олоор ха гээшэ совхозой га шадай дайшалхы зорилго мүн болоно. Тии имагтал өөһэдынгөө һүрэгые улам үсхэбэр нэй аша үрөөр лэ энэ зорилгоёо бэелүүлхы сэнэ. Тиимэһээ шахалгын пунктһаа яма һаань, эмэ гахайнуудые мяханай ком ябуулхын орондо, харин тэдэнээ нэгэдэхи цех һөөргэнь эльгээнэ. Нэгэ дахин түрэжэ, 4—5 шоонхошье гаргабал, совхоздо туһа нэмэри б хо байна. Мүнөө залуу эмэ гахайнууд бүлт бүридхэлдэ абтаа. Эхэ гахайнуудаа олон бол гээшэ эгээл шухала зорилгонь болонхой. Эхэ хайнуудаар олон боложо шадаал һаа, 24 м ган центнер мяха худалдахада бараг. Х лэй уялга лаб дүүргэгдэхээр. Хэрбээ мүнөө жэ эхиндэ совхоз 280 гол эхэ гахайнуудтай мүнөө 600 толгой болонхой. Нэгэ түрүүлхэ га тиихэдэ 465 байһан, энэ үедэ — 1274. тиихэдэ 1258 залуу эмэ гахайнууд бии. **жэлдэ гол эхэ гахайнуудынь 1100 толгой б** 25 мянган поршоонхо абахаар хараа байна. Гахай үсхэбэрилхэ гэжэ зорёо хада лайса ехэтэйгээр ороһониинь дээрэ бшуу. Ти **жэ 1965 ондо 24 мянган центнер гахайн эндэхид худалдахань. Тиихэдэ 1966 ондо 3 центнер, 1967 ондо 44760 центнер—иимэ тэйгөөр алхахань гээшэ.** Мал ажалые ин сификациин замаар хүгжөөхэ талада мэргэ ололго, томодхолго иимэ удха шанартай, ш хахы үүргэ дүүргэхэ байһаниинь энээгээр шэлэгдэнэ.

Гахайн мяха ехээр абадаг болохомнай га Шергинскэ совхозойхидой үгэ хүүр хубхай һон уряа бэшэ. Жилино тосхондо искусстве аргаар үрэжүүлгын пункт шэнээр нээгдэбэ, нөө Шергино тосхондо баһа нэгэн бариг байна.

— Юрэдөө, яашье хүшэ хүрэхээ болёод наб. Зарим үдэртэ 20—30 гахай үрэжүүлхэ болоногдоно. Гансаараа хойнонь гарахань б тэйл байна. Туһалагшые хажуудаа абаагүйдэ барагдаа,— гэжэ Большая деревня гэжэ тосхо пунктда хүдэлдэг техник-үрэжүүлэгшэ А. Ф. лов хөөрэнэ.

Нүхэр Орлов августда гансаараа 214 га үрэжүүлээ. Сентябрьда баһа тэды шэнээн Октябрьда бүришье хүнтэ болохо, нэгэ дахин руулэгдэхэ гахайнууд үрэжүүлэгдэхэнь.

Мүнөө үедэ эхэ гахай һаань, эндэхид тынь үрэжүүлнэ. Поршоонхо хэрэгтэй ха юм. дээрэл иигэгдэжэ байна. Ерэхэ жэлдэ эдэн мянган гахай тушааха уялгатайень мэдэн Тиимэһээ мүнөө иимэ хэмжээ абаагүйдөө ар гүй. Саашадаа һайн лэ үүлтэртэй гахайну үрэжүүлжэ, түрүүлдэг болохоор ажалаа эрх юм. Бүри мүнөөнһөө Шергино тосхондо үү һайнтай гахайнуудые суглуулжа захалаа. Св ловско, Красноярска сагаан томо үүлтэрт азарга гахай, 40 эхэ гахай худалдажа абан Саашадаа үүлтэртэ гахайнуудай тоо толго улам олошорхо байна. Тиихэ ёһотойшье б Гахай үсхэбэрилхэдөө, энэ һалбариие хүгж дөө эрдэм наукын, түрүү дүй дүршэлэй түй тануудые эрхэ бэшэ үйлэдбэридөө үргэнөөр тэрүүлхэ уялгатай гээшэбди.

Хүрзэ хойшоо гараа...

Петр Конёв тэжээл ашаһан трактораараа гахайн байрын эдеэ хэдэг хөбтонуудай хажуугаар ходоро гараха зуураа, гахайнуудаа гаргагты, эдеэлүүлэгты гэһэн тэмдэг малшадта үгөөдхинэ. Иигэжэ мянгаад гахай нэгэн доро хөбто руу хүшүүгаа шэгэшэнэ. Гахайн фермые томодхоһоной, түсхай мэргэжэлдэ оруулһанайнь ашаар совхозой гахайшадай ажал али зэргээр хүнгэрөө гээшэб. Үүдэ нээхэ, хаахаһаа эхилээд, хамаг хүдэлмэринь бүрин оньһожоруулагданхай.

Тэжээлэй цехтэ эдеэ бүйлүүлдэг мэргэжэлтэй Иван Вторушин ямар эдеэ бэлдэжэ байһанаа харуулаа. «Мүнөө «саладаар»—капустын набшаһаар, үбһэнэй талхаар, корнеплодоор шахажа байнабди. Концентрат амта оруулхын тэдысэ нэмэнэбди. Энэ амһарта соохи үүралаар дэбтээһэн, тэрэнь шанаһан эдеэн гээшэ,—гэжэ тэрэ хөөрэнэ.—Дрожжо эрхэ бэшэ оруулалсадагбди».

Жилино тосхондохи эхэ гахайнуудай байрада С. Г. Гурулев ехэ шадамараар эдеэ зөөжэ, хөбто соогуур хубаарилан хэжэ ябана. Тэрэнэй хажуугаар энэ нүхэр свёкло, хартаабха, капустын хальһа поли дээрэһээ зөөжэ үрдидэг хүн. Тэжээл бүйлүүлдэг газарта гансал хүн — А. В. Хлызов хүдэлнэ. Ондоо нэгэшье хүн эндэ байхагүй.

— Үглөөгүүр үгтэхэ эдеэ бэлдэжэ байнаб, — гэжэ тэрэ «повар» миһэд гэнэ.

Эндэшье баһал үүралда дэбтээһэн, шанаһан, болгоһон шэмэтэ тэжээл дүүрэн. Үбһэнэй, горохой талхан, свёкло, капустын набшаһан, хартаабха гээд лэ цех бүхэндэ тон хэрэгтэй тэжээл элбэгээр бүйлүүлагданхай. Үбэлдөө холимол силос тэжээлэй рациондо нэмэгдэхэ юм. Иимэ үнэ сэнгээр хямда тэжээл концентрадые хойшонь түрижэ гаргаба. Гансал хүхүүли гахайнуудта сүүдхэ соо 2,5 килограмм концентрат үгтэнэ, бэшэндэнь амта оруулхын тэдысэ талханай зүйл нэмэгдэнэ.

Үнэгүй иимэ тэжээл совхозой абаһан гахайн мяханай үные нилээд хямдаруулаа. **Нэгэ центнер мяханай өөрынь үнэ сэн нёдондоной түрүүшын хахадта 160 түхэригтэ болоһон байгаа һаа, мүнөө 121 түхэригтөө ороо.** Зүгөөр түс совхоз шахагдаһан бүхы гахайнуудаа бултыень үшөө тушаагаадүй байна ха юм. Тиигээ һаа, мяханиинь бүришье хямда сэнтэй болохо.

— Хэшээгты, үни хөөрэлдэхэ сагни үгыл. 6000 толгойе эдеэлүүлхэ хүн гээшэлби, «кашаяа» бусалгахам,—гэжэ тэрэ нүхэрнай урагшаа забдана.

Иимэ олон толгой гахайда хэрэгтэй эдеэе урдань хэды олон хүн бэлдэхэ байгаа гээшэб!

Эхэ гахайн байрладаг газартань зундаа байха зургаан байра баригданхай. Ёһотойл городок даа. Тэдэнэй хушалтань хуу шифер. Байра бүхэндэ 50 станок. Энэ нэгэ байра соохи малые хоёр лэ гахайшад харууһалдаг юм. Энэ байрын нэгэ жуудань эхэ гахайнуудай, нүгөө таладань шоонхонуудай байха хорёо. Энээн уруу хоо гоор дамжуулан уһан асарагдадаг, гахайшан рэниие шлангаар хөбто соо гоожуулдаг. Эдеэ газарай муухай болоо, бог шоройдо зутараа һа шлангаар уһа сүршэжэ, саг зуура угаадаг.

Тээ холохоно түлжүүлэгдэжэ байһан эхэ шоонхонуудай байрладаг хорёо. Доторнь ха газарта һарабша бодхоонхой. Бороо хурын һаань, эндэхи гахай тэрээн доро өөһэдөө ор хорохо аргатай. Гахайшад малаа иишэ тииш туужа, сагаа хиидэ һамшахагүй. Тэжээл бүйлүү даг кухнинь малай байраһаа хахад модоной шондо байдаг. Тэрэншье хамаагүй, тэжээл шинаар зөөгдэнэ бшуу. Уһаниинь хажуудань

Шахалгын цехэй ахалагша хүдэлмэришэн А. Буянов шахажа байһан гахайнуудайнгаа байһанда урмаа ехээр хухаранги: «1600 гах даа, дан үсөөн. Үшөө иимэ тооной гахайну даалгаа һаань, болохол байгаа» гэжэ тэрэ хөөрэнэ.

Үнэхөөрөөшье, эндэхи али бүхы хүдэл дууһан оньһожоруулагданхай, тэжээлшье эдеэ хүдхаха, зөөхэ зүйлнүүд хуу бии. Тиих рээ гахай шахалгые эрхимээр эрхилжэ ша аргатай байна бшуу. Үбэлэй үедэ хэгдэхэ ажа оньһожоруулха хүдэлмэри мүнөө бүтээжэ ба Столово руу тэжээл зөөхэ, тэндэһээ шэбхэ га ха хүндэ хүшэр хүдэлмэринүүдые оньһожор хаһаа байтагай, автомадаар хүдэлгэдэг болго оролдоно. Тэндэхид «Асманкинский» совхозой дүршэлые үргэнөөр нэбтэрүүлжэ байһан үе

Байра доторхи наг шэбхые хюһүүртай тро транспортёроор суглуулан абаха байна. Ти дээ тэрэнь газаа гаргагдаха бэшэ, тэдэниие дуулдаг түсхай нүхэн дотор адхагдаха бол Гахайн эдеэлдэг байрын хажуу талаар бетон сохигдоһон гүнзэгы траншей ута хударнь тагданхай. Тэрэ нүхэн дээрэнь һэрхигэр па дэбдигдэнхэй. Тэрэнэй забһараар гахайн шэбх шоо нүхэн соо унадаг. һэрхигэр палааха за эдеэ адхадаг хөбтонууд табяатай. Столово со ута руунь ходоро тодхогдоһон хоолойгоор кухн гахайн тэжээл насосой хүсөөр татагдан, х нууд соо гоожодог. Энэ түхеэрэлгээр нэгэ 2000 гахай нэгэ доро эдеэлүүлжэ шадаха

Хуушан цехүүдэй орондо мүнөө совхоз за томонууд эхэ гахайн гурбан, шахалгын нэгэ мэ эмхидхэгдэбэ. Фермэ бүхэниинь 3—6 мя гахайтай байха. Цеховой гүрим хайшан г тиигээд хойшоо гараба гээшэ гү? гэһэн асу гаража магад. Тиигэжэ бодохо болоо һаа, б гээшэ. Мүнөө фермэ бүхэн хоёр-хоёр це Эдэнь һубай, хээлитэй болоһон эхэ гахайну мүн түрэлтын цехүүд болоно.

Энэ жэлдэ Шергинскэ совхоз яһала ехэ бүтээгээд байна. **Жэлэй эхинһээ хойшо порһоонхо абтанхай, энэ жэлэй гаратар 3000 шахуу түл лаб абтаха.** Үбэлдөө түрүү хараалжа, август, сентябрь соо 600 шаху хай үрэжүүлэгдээ. Жэлэй түгэсэтэр үшөө гахай ороондо оруулагдахань. Январь соо 2 февраль, март һарануудта 6480, апрельда поршоонхо абахаар түсэблөө. **Ерэхэ жэлдэ хид бүхыдөө 25 мянган поршоонхо абаха тэй.**

КПСС-эй ЦК-гай болохоёо байһан Плен ажалай эрхим амжалтаар угтахые оролдо ха зуураа, Шергинскэ совхозой ажалшад ондо Эхэ орондоо 24000 центнер гахайн худалдаха гэһэн ехэ зорилгоёо бодото хэрэ рэнь бэелүүлхын түлөө эрид шууд тэмсэжэ на.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Шергинскэ совхозой шахагдажа байһан гахайнууд.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ТОМО ТУЙЛАЛТАНУУД, АГУУЕХЭ ТҮСЭБҮҮД

Германиин Демократическа Республика октябриин 7-до 15 жэлэйнгээ ойе һайндэрлэхэнь. Германиие зүүн Германиин гүрэнэй хоёр болгон таһалһанда харюу болгон, ГДР байгуулагдаһан юм. Манай республика оршожо байһан ушар Германиин түүхэһээ өөһэдтөө тобшолол абаһан хүсэнүүд немец арадай дунда бии гэжэ гэршэлжэ үгэнэ. Тэдэнэр эб найрамдалда дуратай немец гүрэние байгуулаа, энэ гүрэн хүршэнэргөө ямаршье хүршэдэ аюул үзүүлдэггүй. Потсдамска хэлсээе бэелүүлэн, фашизмтай хэгдэһэн дайнай үедэ наһа бараһан олон хүнүүдэй захяае дүүргэн ГДР Германиин урдын ээрхэг ябуулгануудые эсэслэн арсаһан байха юм.

Аграрна шэнэдхэлгэ хэгдэжэ, үгытэй таряашад, хүдөө ажахын хүдэлмэришэд газар ехээр эзэлдэг баяшуудай эдлүүриие хоорондоо хубаажа абаа. Сэрэгэй концернүүд болон предприятинууд арадай зөөри болгогдоо. Гүрэнэй аппарадһаа фашистнууд, милитаристнууд сэбэрлэгдэжэ, тэдэнэй һуурида фашизмда эсэргүүсэгшэд, коммунистнууд, социал-демократууд, буржуазин дундаһаа гараһан демократууд, урдань гитлерэй концентрационно лагерьнууд болон түрмэнүүдтэ һуугшад, тэрэшэлэн ондоо гүрэнүүдһээ бусажа ерэһэн политическа ажал ябуулагшад эзэлжэ байна. Һургуулинууд болон бусад һүмүүжүүлгын эмхи зургаануудһаа фашис болон милитарис хүсэрхэгтэй холбоотой бүхы юумэнүүд зайлуулагдаа. Эхэ оромнай эб найрамдалай түшэг түлгүүри болохо, немец арад бусад арадуудые дайлажа, тэдэнэй газар булимтаран эзэлжэ абаха зорилгоор өөрынгөө хүсэе саашадаа хэзээдэшье алхан хэрэглэхэ ёһогүй гэһэн һанал бодол Германиин зүүн талын хүбида үхибүүдтэ анха түрүүн хүмүүжүүлэгдэжэ болоо.

Хүдөө бэрхэтэй эрхэ байдалда манай залуу гүрэн хүсэ шадалаа бэхижүүлжэ ороо. Дэлхэйн оронуудай дунда хүн зонойнгоо тоогой талаар 28-дахи, газарайнгаа хэмжээнэй талаар 92-дохи һуури эзэлдэг, урдын Германиин ашагта малтамалаараа эгээн лэ хомор хүбида байдаг энэ гүрэн угаа ехэ амжалтануудые туйлажа, промышленна талаараа Европын оронуудай дунда мүнөө табадахи һуури, дэлхэй дээрэ арбадахи һуури эзэлнэ. Урдын Германи мүнөөнэй Германиин Демократическа Республикада орходоо дүрбэ дахин ехэ газартай байгаа. Мүнөө жэлдэ ГДР-эй промышленна продукциин хэмжээн урдын бүхы Германиин промышленна продукциин шэнээн болоо. 1936 ондо бүхы Германиин гаргаһанда орходоо хоёр хахад үлүүтэй дахин ехэ промышленна продукци ГДР 1970 ондо гаргадаг болохо юм.

Уласхоорондын оршондо ГДР-эй байдал жэл ерэхэ тудам бэхижэнэ. Социалис гүрэнүүдтэй нягта холбоон, бусад олон оронуудтай, илангаяа Ази, Африкын залуу национальна гүрэнүүдтэй хани ёһоной харилсаан тогтоогдоо. ГДР-эй гадаадын худалдаа наймаан хүгжэнэ, дэлхэйн 100 тухай оронтой экономическа холбоо барисаан байгуулагданхай. Лейпцигэй яармаг жэлдээ хоёр дахин үнгэргэгдэдэг, тиигээд ехэ хүндэтэй болонхой. Эндэ бүхы дэлхэйн ажал хэрэгэй хүнүүдэй түлөөлэгшэд уулзадаг юм. 1965 оной хабар ойн баярай яармагай болоходо (Лейпцигэй яармаг үнгэргэдэг болоһоор 800 жэлэй ой тэмдэглэгдэхэ), айлшад эгээн лэ олоор ерэхээр хүлеэгдэнэ.

Эб найрамдал аршалан хамгаалха, уласхоорондын шахардуу шанга байдал һуларуулха хэрэгтэ Германиин Демократическа Республикын гадаадын политика зорюулагдана. Манай һанамжын ёһоор Германиин асуудал амгалан ёһоор, имагтал амгалан ёһоор шиидхэгдэжэ шадаха байна. Амгалан ёһотой зам хадаа тэгшэ эрхэтэйгээр немецкэ хоёр гүрэнэй хоорондоо хэлсээ хэхэ ябадал болоно. Манай һанал бодол удаадахи гол ёһонуудта үндэһэлнэ:

Германиин мүнөөнэй хилэнүүдые мэдэрэлгэ Европодохи аюулгүй байдалые бэхижүүлнэ;

Германиин хоёр гүрэниие мэдэрэлгэ, тэдэнэй өөһэдыгөө тодорхойлхо эрхые хүндэлэлгэ, эб найрамдалые бэхижүүлгэ амгалан ёһоной нэгэн гүрэн боложо хамтарха зам немецүүдтэ нээжэ үгэнэ;

Германиин хоёр гүрэнтэй Европо, Ази, Африка болон Америкын гүрэнүүдэй харилсаа гуримшуулга Европодо аюулгүй байдал бэхижүүлхэ, немецүүдэй үгэеэ һайнаар ойлголсодог болохо хэрэгтэ туһалха байна.

ФРГ-е атомна зэбсэгээр хангаха ябадал Германиие нэгэдүүлхэ замда мүнөө горитойхон һаад хаалта болоно. Ядерна зэбсэгтэй болохые боннско правительство али болохоор оролдоно. «Олон талын хабаадалгатай ядерна хүсэнүүдые байгуулха» аргаар ядерна зэбсэг гартаа оруулхые Бонн илангаяа ехээр оролдоно. Энэ политика угаа ехэ уршагтай! Юуб гэхэдэ, атомна зэбсэгтэй оронуудай олон болоходо, аюулай гараха эшэ үндэһэн бүри үргэдэхэ, тиихэдэ Баруун Германи дэлхэйн хоёрдохи дайнай эсэстэ тогтоһон хилэнүүдые хубилгаха эрилтэ хэдэг Европодохи гансахан орон болоно бшуу. 1937 оной хилэнүүдээр Германиин гүрэниие һэргээхэ хүсэлэнтэй байһан тухайгаа Германиин Федеративна Республикын правительство ходоодоо бүгэдэндэ дуулдахаар мэдүүлдэг. 1938 ондо Гитлерэй булимтаран абаһан областьнууд тушаа энэ правительствын зарим министрнүүд эрилтэ табидаг юм. Хэрбээ атомна зэбсэгтэй болоод байгаа гээшэ һаа, ФРГ-гэй правительство юу хэжэ болохоб гэжэ һанаад үзыт.

Баруун Германи бүхы немец арадай зүгһөө үгэ хэлэхэ эрхэтэйбди гэжэ гансаарандаа тоолодог, тиихэдэ хэдэ хэдэн гүрэнүүдтэй, илангаяа баруунай бүлэглэлнүүдтэ ородог гүрэнүүдтэй ГДР-эй харилсаанууд үшөөл гуримшуулагдаагүй байһаар, Германиин Демократическа Республикатай дипломатическа һайн харилсаа тогтоохо гээшэ Европодохи шахардуу шанга байдал һуларуулха хэрэгтэ шухала туһа нэмэри болоно гэжэ эдэ оронуудай правительстванууд үнэмшэхэ ёһотой гэжэ бидэнэр этигэнэбди. Баруун Германиин үһөөгөө нэхэгшэд Хальштейнэй һанал бодолые һэргээхэ гэжэ оролдоно (энэ һанал бодол ГДР-тэ «мэдэрэгдээгүй юм»). Энэ аюултай политикые оройтонгүйгөөр эрид шууд буруушааха хэрэгтэй.

Тохёолдожо магад аюулые зайсуулхын тулада ядерна зэбсэг бүтээхэһээ, тэрэниие өөрынгөө газар дээрэ байлгахаһаа болон энэ зэбсэг хэрэглэхэһээ арсаха дурадхалтайгаар Баруун Германиин правительствада Германиин Демократическа Республика хандаһан байна. Германиин хубаарилгые болюулан нэгэдүүлхэ, манай бүхы дурадхалнуудые буруушаадаг Баруун Германиин правительсво хуушаржа хойшо гараһан хүсэ хэрэглэхэ хараа бодол баримталдаг зангаараа. Зүгөөр энэ политика ФРГ-дэшье улам бүри ехээр шүүмжэлэгдэдэг болоо. ГДР-тэ харшаар хандалга Баруун Германиин гадаадын политическа хараа шугамай ээрхэг түримхэй шэнжэтэй байһыень бүхы дэлхэй дээрэ үшөө дахин харуулна. Энэ политикань буруу һүрэжэл байна. Германиин зүүн хүбидахи арадай республика оршон байхаһаа гадна, хүгжэн бэхижэнэ. Хани барисаан, харилсан туһалалсалга, харилсаа холбоон тухай Германиин Демократическа Республикын болон Совет Социалис Республикануудай Союзай хоорондо Москвада энэ оной тэн багаар баталагдаһан договор манай гүрэнэй болон бүхы немец арадай эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдтэ найдамтай һайн хараа зам нээжэ үгэнэ. Кайзеровска Германишье, Веймарскэ республикашье, мүн Гитлерэй фашис диктатурашье иимэ хараа зам хангажа шадахагүй. Зүүн талынгаа хүршэнэртэй хани ёһоной харилсаа тогтоолго Европодо эб найрамдал, аюулгүй байдал хангаха шухала нүхэсэл — Германиин Демократическа Республикын ехэ габьяа болоно.

ГДР хадаа шэнэ түхэлэй гүрэн, шэнэ суртал бодолтой общество болоно. Эндэ урдын рейхүүдэй үзэл бодол зайсуулагданхай. ГДР-тэ социализм байгуулгада Германиин эрхим поэдүүдэй, немецкэ элитэ ехэ оюун ухаатан — Маркс, Энгельсын энэрхы ёһоной үзэл суртал бодотоор бэелнэ. Энэ гүрэниие немец хүдэлмэришэн ангиин шалгарһан хүтэлбэрилэгшэ, уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша Вальтер Ульбрихт толгойлно. Тэрэ хадаа Германиин империализмда эсэргүү тэмсэлдэ бүхы ами наһаяа зорюулна.

Германиин Демократическа Республикада ерэхыетнай бидэнэр уринабди. Эндэ олон юумэ харахат: гайхамшагта түүхэтэ памятнигуудые, соёл культурын болон искусствын памятнигуудые, мүнөө үеын промышленна предприятинуудые, шэнэ городуудые, гоё һайхан байгаалиие харахат. Хоёр байгуулалтын хоорондохи хилэ шадар социализмые зоригжолтойгоор байгуулжа байһан манай ороной согтой баяртай хүнүүдые хаража, тэдэндэ дурлахат. Ниитын шэнэ байгуулалтатай, ажана һайн байдалтай гүрэниие харахат.

АЛЬБЕРТ НОРДЕН,
СЕПГ-гэй ЦК-гай политбюрогой гэшүүн.
(АПН).

Берлин.

Германиин Демократическа Республикын нииислэл жэл ерэхэ тудам гоё һайхан боложол байдаг. Городой түбтэ барилгын хүдэлмэри үргэнөөр хэгдэнэ. Берлинэй гол үйлсэ — Карл-Маркс-Аллейдэ «Беролина» гэжэ шэнэ аятай зохид отель нээгдээ. Зураг дээрэ: «Беролина» гэжэ отель. Баруун гарһаа — «Интернационал» гэжэ кинотеатр.

АДН-ай-ТАСС-ай фото.

АНХАРАЛДА ХАРЮУ ХЭРЭГТЭЙ

Колхозуудта профсоюзна организацинууд эмхидхэгдэхэнь гэһэн мэдээсэл яаһан ехээр бидэниие баясуулааб! Колхоздо ажалладаг мэргэжэлтэд, механизаторнууд нютагай комитедүүдэй гэшүүд боложо, тэрэнэй эрхэ, туһые эдлэхэнь.

Манай колхоздо зуу гаран механизатор, мэргэжэлтэд байха. Эдэмнай профсоюзай гэшүүд болохонь даа. Мүн колхознигуудай пенси һанаад үзэхэдэ баясамаар.

Парти, правительствын иимэ халуун анхаралда харюу болгон, манай колхозой таряашад гүрэндэ таряа худалдаха түсэбөө августын 30-да дүүргэжэ, 72 мянган пүүд ороохо худалдаха һаа, 72 мянга 800 пүүдые худалдаа һэн. Уялгамнай—180 мянган пүүд. Мүнөө 37 мянга гаран центнер худалдаад байнабди. Уялгаяа дүүргэжэ, түсэбөө гурба дахин үлүүлхэмнай. Халуун анхаралда хабатай харюу болог лэ!

Д. ЦЫБИГМИТОВ,
Мухар-Шэбэрэй «Знамя Ленина» колхозой бухгалтер.

МАНАЙДА ОРОҺОН БЭШЭГҮҮДЫЕ ҮЗЭХЭДЭ...

Үнгэрһэн долоон хоногой туршада хүдөө бэшэгшэд.

Үнгэрһэн арбаад хоногой туршада республикын колхоз, совхозуудһаа удаа дараалан баярай мэдээсэлнүүд редакцидамнай ерэжэл байһан. Түнхэнэй, Хяагтын, Яруунын, Зэдын үйлэдбэриин управленинүүдэй таряашад гүрэндэ ороохо худалдаха социалис уялгаяа бусадһаа урид дүүргээ гэжэ хүдөө бэшэгшэд бэшээ һэн. Мэнэ һаяхан бүришье омогорхомоор баярай мэдээсэл абтаа. Республикамнай гүрэндэ ороохо тушааха уялгаяа үлүүлэн дүүргээ. Тиигэжэ гүрэнэй амбаарта аяар 8 миллион, 100 мянган пүүд таряан оруулагдаа. Ажалаймнай энэ амжалта тиимэ бэлээр ерээгүйл даа. Имагтал механизаторнууд, хүдэлмэришэд, колхознигуудай үнэн зүрхэнһөө, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлһэнэйнь лэ ашаар энэ илалта туйлагдаһан. Түрүү механизаторнууд хүдэлмэришэд, тэдэнэй ажал хүдэлмэри тухай магтаалай бэшэгүүд хүдөө бэшэгшэдһээ редакцида ерэжэл байһан. Тэдэнэй олониинь манай газетын хуудаһануудта толилогдоо.

Мүнөө үедэ малай үбэлжэлгын бэлэдхэлгэдэ хам орохо саг ерээ. Гэбэшье зарим ажахынууд энэ шухала хэрэгтэ анхаралаа үшөөл һулаар хандуулна гэжэ хүдөө бэшэгшэд мэдээсэнэ.

уншагшадһаа манай редакцида нилээд олон бэшэгүүд ерэһэн. Тэдэнэй ехэнхинь толилогдоо. Хэмжээ абхуулхын тула дутуу дундануудые мэдээсэһэн зарим бэшэгүүд эмхи зургаануудта эльгээгдээ.

Манай хүдөөгэй эдэбхитэ корреспондентнүүд Р. Мункуев (Хоринск), Н. Жалсанова (Захаамин), Н. Бочкин (Хэжэнгэ), Д. Балданов (Улаан-Үдэ) гэгшэдһээ һонирхолтой бэшэгүүд абтаһан байна.

Ажалшадай БЭШЭГҮҮД

Дарамта гэрнүүд хэзээ урилагдахаб?

Хэжэнгын совхозрабкоопой мэдэлэйОрод тосхондохи нэгэ магазин тухай хэлэе. Наймаалагша нүхэр Дамбаева шадахал аргаараа оролдодог. Тиибэшье магазинай байра байдалай муу дээрэһээ худалдаа наймаанда элдэб һаад ушарал тохёолдоно. Магазинай хажаа соо склад гэжэ байхагүй. Магазинайнь байра уйтан, эд бараагаа хэхэ газар оройдоошье үгы. Магазинай газаагуур үмхиржэ унаха болоһон хэдэн амбаарнууд һуудаг. Энэмнай склад гэжэ нэрэтэй гээшэ ха.

Магазинда эд бараанշье хомор даа. Папирос, үнэгүй конфетэ, саахар үзэгдэнэгүй. Мүнөө малай үбэлжэлгын хаһа дүтэлжэ байна. Малшад үбэлжөөнүүдтээ гарнхай. Теэд тэдэндэ хэрэгтэй эдээ хоолой зүйл хоморхон лэ байна ха.

Хэжэнгын совхозрабкоопой түрүүлэгшэ энээниие хараханаа байха, энээ руу үзэгдэнэшьегүй.

Р. МУНКУЕВ.

Хэжэнгэ.

Ялархаяа болиһон электрын гал

«Баярлаһан хирээ бархирба» гэдэгтэл түрүүн бидэ баярлаа һэмбди. Юундэб гэхэдэ, Захааминаймнай «Дружба» колхозой Бургалтайдахи бригадада Ильичын гэрэл яларшоо һэн.

Зайн галтай болоһондоо хүгшэд, үбгэд баясан, керосинайнгаа лампануудые хаяһаншье байха. Теэд баярнай арайл эртэхэн байгаа. Электрымнай гал унтаршанхай. Хоёр һара тухай харанхыдаа һуунабди. Клубтамнай кино, нааданшье болохоёо болишоо. Гансайхан уйтай даа. Энээн тухай Тохойн электростанциин начальник, главна инженершье дуулаһан байха. Теэд гал үгы аад, үгы. Ядажа ерэхэдээ Захааминай сельпогоймнай магазинда керосин байхагүй.

Н. ЖАЛСАНОВ.

Шара-Азарга.

ҺАИН ХҮНҮҮД ТУХАЙ

ШЭДИТЭ ГАРААР

Түргэн туһаламжа үзүүлдэг шарабтар үнгэтэй автомашина больницын хирургын таһагай үүдэндэ тулаcа ерээд зогсошобо. Газаагуур ябаһан сагаан халаадтан машинын хажууда даб гүйлдэжэ ошоод, хойто үүдыень нээжэ үбшэн нэгэ хүниие тэлүүр дээрэ дүмүүхэн хэбтүүлээд, больница руу абаад орошоно.

Ерэһэн үбшэнтэниие үзэдэг газарта оруулагдаһан тэрэ хүниие эмшэ-хирург Роза Олзоновна Зурмаева түргэн үзэжэ, үбшэнэйнь тайлбаритай наринаар танилсана. Иимэ үбшэн хүниие удаан байлгажа болохогүй, дары операци хэхэ хэрэгтэй гэһэн тобшолол врач хэнэ.

Уданшьегүй операциин стол бэлэн болгогдошоно. «Хилгааһанай эрмэг» дээрэ аһасалдажа байһан хүнэй ами наһа абархын түлөө тэмсэл эхилнэ. Роза Олзоновна хамсыгаа шаман, эрэтын хурсые мэдүүлэн тэрэ хүнэй бэедэ хүрэнэ. Врачай туһамаршад—медсестранар Е. В. Красавцева, Н. Д. Дашибалова, Н. В. Борголова гэгшэдшье тухагүйхэн, элдэб хэрэгсэл, инструментнүүдыень бэлдэнэ. Энэ ехэ харюусалгатайшье, хүндэхэньшье операци дүрбэн часай туршада үргэлжэлбэ.

Баргажанай Майский леспромхоздо ажаһуудаг гэрэй эзэн эхэнэр Ольга Демьяновна Лютаевагай ами наһан иимэ операцяар абарагдаа. Энэ эхэнэр түрэл айлайдаа хоножо байһаар ундаа харюулнам гээд шкаф соо байһан кислота эндүүгээр ууҗархиһан байгаа. Кислота эхэнэрэй дотор гал шатаһандал болгожо, хото гэдэһыень атируулба. Республикын түб больницада түргэн эльгээгдэһэнэйнгээ ашаар амиды мэндэ гараа. Тэрэ хадаа эмшэ хирургын шадабаритай операци хэһэн дээрэһээ үхэлһөө абарагдаа.

Үбшэнөө аргалуулжа эдэгэһэн Ольга Лютаева нютагаа бусаад Роза Олзоновнада бэшэг бэшэхэдээ иигэжэ хэлэнэ: «Ами наһым абарһандатнай үнэн зүрхэнһөө баясхалан хүргэнэб. Зуу наһа наһалжа, зон олондоо һайн һайханаар алба хэхыетнай юрөөнэб. Минии зургаан үхибүүд Танай аша туһые хэзээдэшье мартахагүй».

Операци хэхэ мэргэжэл түгэс шудалһан врач Зурмаевагай нэрэ дээрэ ерэһэн баяр баясхалан хүргэһэн бэшэгүүдые больницын һайшаал дурадхалай дэбтэр соо олоор харанабди.

«Хүндэтэ эгэшэ Роза! Тандаа операци хэлгэжэ аргалуулһанайнгаа һүүлээр хуушан түхэлдөө ороোб. Анханайнгаа ажалда тэхэреэб» гэжэ Темлюгэй цементно-шиферэй заводой барилгашан Лидия Федянина хотынгоо үбшэниие эдэгээлгэһэндээ врач Роза Олзоновнада баясхалан хүргэнэ.

Врач Р. О. Зурмаева 1952 онһоо хойшо тус больницада хүдэлмэрилһэн үе соогоо аяар хоёр мянга табан зуу гаран операци хэһэн байха юм. Эмшэ-хирургын алдар нэрэ холын Хойто-Байгал, Аха, Захааминда, Хори, Хэжэнгэ, Түгнэ, Хёлгодошье суурханхай.

Мэдэхэ шадаха болоһон мэргэжэлээрээ һанаагаа амараад һууха заншалгүй. Энэ врач эрдэм мэдэрэлээ дээшэлүүлхын түлөө оролдон, үдэр сагые дэмы үнгэргэдэггүй, хододоо эрдэм наукын туйлалтануудые ажалдаа хэрэглэхые оролдодог байна. Хотын хабдар үбшэн эмшэлхэ арга больница доторoo хамагһаа түрүүлэн хэрэглээ. Энэ арга гансал Москвагай Пироговой нэрэмжэтэ медицинскэ хоёрдохи институдай хирургын клиникада хэрэглэдэг байһан.

Республикын больницын хоёрдохи хирургын таһагые даагша А. А. Тронина больницынгаа врач Роза Олзоновна тухай иигэжэ хөөрэнэ:

— Нүхэр Зурмаева дүй дүршэл ехэтэй бэрхэ хирург. Гансахан хара мүрөө хараад ябадаггүй, мэдэһэн шадаһанаа нүхэдтөө заажа үгэхые оролдодог юм,— гэжэ тэрэ хамта хүдэлдэг нүхэрөө магтана. Больницын энэ таһагта хирургнууд олон.

Нэгэтэ залуу хирург Д. Б. Раднаевай дежурлажа байтар Аха нютагһаа «Улаан Аха» колхозой хонишон Дулма Будаева больницада асарагдаа һэн. Хүндөөр үбшэлһэн тэрэ эхэнэртэ операци хэхэһээ ондоо арга байгаагүй. Хэндэ ямар туһаламжын хэрэгтэй болоходо хэзээдэ бэлэн байдаг Роза Олзоновна залуу хирургда туһалжа, Дулма Будаевагай ами наһа абаралсаа.

Аргалжа эдэгээһэн врачнараа хэзээдэшье мартахагүйб. Тиимэһээ Роза Олзоновна эгээл түрэл хүмни болоно,— гэжэ Будаева нюдөөрөө нёлбоһо гүйлгэн эмшэ хирургые дурдан дурдан домоглоно.

Арад зоноойнгоо элүүр энхэ байдалые сахин хамгаалагшадай нэгэн болохо энэ врачай ажалайнь амжалта улам арьбажаг лэ!

Д. ШАГДУРОВ.

ҺАНАА АМАРХАН ҺУУГДАХА

Дулаан, һаруул байрада хэн дурагүй байхаб даа? Байра байдал заһабарилгын хэрэгые Байгал-Сэлэнгын техническэ участогай бригадынхид һайнаар ябуулжа байнхай.

Партизанска үйлсын 25-дахи, хоёр дабхар модон гэртэ заһабари хэгдэжэ дүүрэбэ. Барилгашад нүхэд А. Н. Гермашев, Б. Н. Нетесов, электрик А. И. Туманов гэгшэд мүн бусадшье октябриин 1-дэ энэ гэрые заһажа дүүргэхэ байһан аад, аяар сентябриин 10-даар дүүргэһэн юм. Газаа досоо талыень сагаадажа, гэр соохи бүхы сонхо, үүдэ гэхэ мэтэнүүдыень шэнээр һэльбэн заһаһан, пеэшэн ушаагуудыень бүри шэнэлһэн байха юм. Тэдэнэрэй ажал тон шанартай. Эндэ ажаһуугшад һүүлдэнь гэрэйнтээ газаа ерээд, гэрээ танижа ядан баясаа бэлэй.

Мүнөө энэ бригадынхид Сэлэнгын баруун бэеын, мүн Шишковкын, Пушкинска, Амурска үйлсэнүүдэй гэрнүүдтэ заһабари хэжэ, саг соогоо һайн шанартайгаар дүүргээ. Тэдэнэр сагаадаха, шэрдэхэдээшье бэрхэнүүд. Дэмы бэшэ энэ бригадада коммунис ажалай алдар нэрэ соло олгогдоһон байха. Үһан замай хүдэлмэришэд иигэжэ заһабарилгын бригадын оролдолгоор үбэлэй хүйтэндэ һанаа амархан, дулааханаар ажаһуухань.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Заһабарилгын бригадые даагша, столяр А. Н. Гермашев, 2. Сагаадагша Е. А. Шайхунова.

Фото текстнь Д. БАЛДАНОВАЙ.

Халаахай

АМАГАЙГШАДЫЕ АМАЛЫТ!

Намарайнгаа наратай нэгэ үдэр баян ургаса ургуулһан Сэлэнгын совхозой таряашад, механизаторнууд габшагай ёһоор ажаллажа байгаа бэлэй. Эгээл энэ үдэр совхозой главна агроном В. Ф. Михайловтай таряалан дээгүүр ябаад, конторододо дүтэлжэ ябахадамнай, дүтүү элиһэн шонын улиһандал адли аянан аяар холоһоо соностобо. «Түргэлыш, нүхэр, түргэлыш! Юун болоо гээшэб?» гэлдэн, конторододо хүрэжэ ерэхэдэмнай, тэндэ бүһэтэйшье, бүһэгүйшье арбаад хүн обооролдожо байба.

— Юун болооб, ямар ехэ шуугаан болонооб? — гээд, нүхэр Михайловай асуухада:

— Володя бултымнай алахаһаа наагуур аашалжа байна. Абарыт, тэрээхэн Еленые,— гээд, хүри улаан шарайтай, хүсэтэйшье янзын, дунда зэргын наһатай хүн яараһан янзатайгаар харюусаба.

Түргэн конторо руу орообди. Үнеэхи бархираан, хашхарааамнай бүри ехэдэһэн шэнги болобо. Совхозой агрономой кабинет соо ажаллажа байһан (поли дээрэһээ суглуулагдаһан элдэб ургамалнуудаар аймагай выставкэдэ экспонат бэлдэжэ байһан) агроном Елена Халбаевагай хажууда хоёр хүл дээрээ байжа шадахаа болишоһон, хаяа хана түшэглэһэн шал һогтуу Володя гэдэг хүнэй шэхэндэ дуулдамаар бэшэ, далан долоон дабхар муу муужай үгэнүүдээр хараал, шэрээл татажа байба. Кабинет соогуур элдэб янзын таряан үригдэшэнхэй.

В. Ф. Михайловые харамсаараа: «Хто здесь хозяин, пошто рабочих обижаете. Я в августе заработал 48 целкообых» гэжэ байгаад, олон табые шашажа, харааджа оробо. Нүхэр Михайлов тэрэниие конторын коридорто гаргажа, аргадажашье, буруу юумэ хэжэ байнаш гэхэ мэтээр ойлгуулхыешье оролдоно. Теэд тэрэ һогтуумнай буха шэнгеэр ориλһон янзаараал орилно. Михайловые сохихооршье забдана, нюдаргаяа зангидана.

Совхозой конторын үүдэндэ нэгэ залуу хүбүүн халуун үдэр шабарта шунгаһан гахай шэнги толгойгоороо газар хадхашоод, унтажа хэбтэнэ.

...2 час шахуу саг үнгэрбэ. Хураалгын халуун хаһын үедэ амараа гаратар архи залгижархёод, аашалжа ябааша залуушуулай намтартай танилсаха бодол түрэбэ.

Совхозой конторын хүдэлмэрилэгшэдые һууриһаань намнажа, газаа гаргажархёод, агроном Еленын хажууда хашхаржа байгаашамнай хори гаран наһатай Цыбиков Владимир болобо. Комсомолой гэшүүн, хүршэн эжытэй, хүүгэдэй аба болоһон. Үнгэрһэн үбэл, хабартаа гидрализно аргаар һолоомо буйлуулдаг цехтэ ажаллахадаа, һара бүридэ 100 гаран түхэриг салин хүлһэ абажа байһан. Тэжээл бэлэдхэлгын эхилхэдэ өөрынгөө һайн дураар үбһэ хуряалгада гараһан аад, август һарада үмсынгөө үнеэндэ үбһэ сабшажа, совхоздоо биратай ажал хээгүй байшоо. Имэл ушарһаа августда арайхан гэжэ 48 түхэриг салин абаа. Үмсынгөө юумые ниитынхиһээ үлүү ехээр һанадаг, «хатуу харатай» ханилдаг залуушуул комсомолой зэргэдэ ябажа шадаха аал!?

Нүгөөдэ — конторын газаа хурхиржа хэбтээшэмнай Дашижапов Владимир гэһэн нэрэ, обогтой. Хори гаран наһатай, жолоошоной мэргэжэлтэй. Нёдондо «хатуу харатай» ханилаад, харгы замай гуримые хазагайруулһанайнгаа түлөө машина жолоодохо эрхээ хаһуулһан. «Энэ үдэрһөө хойшо архиин үнэршье абахаа болеёб» гэжэ гуйхын ехээр гуйжа, совхозой хүтэлбэрилэгшэдһээ үнэмшэлгэ абаһанайнгаа һүүлээр, машина жолоодохо эрхэтэй болоһон. Хуряалгын үедэ заһабарилгын мастерскойтой машинада хүдэлөө. Гурбадахи үдэрөө архидажа, хүнэй шарай үгы болошоод, конторын газаа ерээд, «амаржа» хэбтэнэ ха юм даа.

Сэлэн-Дүүмэ тосхондо хоёр Владимир лэ иигэжэ архитай «танилсаһан» юм гү? Үгы, тиимэ бэшэ. Совхозой 1-дэхи фермын тоо бүридхэгшэ Дамба Санданов баһал гурбан үдэр соо (сентябриин 8-һаа 10 болотор) «унаһан малгайгаа абаха сүлөөгүй» айдарлаа. Сентябриин 9-нэй үдэр «34-64, БУА», номертой «ГАЗ-51» түхэлэй автомашинын жолоошон һогтуугаар нэгэ айлай палисаднигай харшые машинаараа бута сохиюулжархиһыень олохон хүнүүд хараһан байха.

Ханилһан Цыбиков Дашижапов хоёрой конторын газаа «амаржа», аашалжа байхые хараһан арбаад хүн юу һанажа, бодожо байба гээшэб? Далан долоон дабхараар хараал, шэрээл татаһан Цыбиковэй «амые хазаарлаха» бодол түрөөгүй гээшэ гү? Совхозой парткомой секретарь нүхэр Дугаржапов, хүдэлмэришэнэй комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Бадмадашиев гэгшэд энэ «концертые» хараһан, шагнаһаншье байха.

«Золоо дашууржа, зоргоороо аашалдаг» архиншадай «амые хазаарлаха» саг ерээ.

Б. ВАНЧИКОВ.

Монгол-совет хани барисаанай һара

БУРЯАДАЙ УРАН ЗОХЁОЛШОД МНР-тэ

Советскэ Союзай уран зохёолшодой делегаци Монголой Арадай Республикада хорёод хоногой туршада айлшалһанаа бусажа ерэбэ. Манай республикаһаа Буряадай Уран зохёолшодой союзай правлениин түрүүлэгшэ Намжил Балдано, «Байгал» журналай редактор Африкан Бальбуров гэгшэд ошоһон юм. Уран зохёолшо Африкан Бальбуров манай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө ингэжэ харюусаа:

— Манай делегаци хорёод хоногой туршада хани нүхэдтөө айлшахадаа, Монголой Арадай Республикын табан аймагуудаар ябажа, ажалша бэрхэ арад зоной ажал хүдэлмэритэйнь танилсаһан, интеллигенциин түлөөлэгшэдтэй уулзажа, хани ёһоор хөөрэлдэһэн байнабди. Монгол арадай мэдээжэ уран зохёолшод Чимид, Явухулан, МНР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Гайтав, романист Лодойдамба гэгшэдтэй хани халуунаар хөөрэлдэжэ тараабди. Аха дүү арадай түлөөлэгшэд — уран зохёолшод, интеллигентнэр буряад, монгол арадуудай дунда литературын хүгжэлтэ улам һайжаруулая гэжэ мэдүүлһэн байна. Монголой Арадай Республикада буряадай драматург Намжил Балданогой зүжэгүүдэй ном, Цэрэн-Базар Бадмаевай шүлэгүүдэй суглуулбари хэблэгдэнхэй. Монголой уран зохёолшод, поэдүүдэй хэдэ хэдэн номууд Улаан-Үдэдэ буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн байна.

★

АЛТАЙН ХИЗААР. «Лесн… гэжэ ангай совхозой фермэнүү… 60 мянга гаран ан үсхэбэрилэ… дэг. «Зөөлэн алтан» — энэ совхо… продукци — уласхоорондын а… цинонууд дээрэ ехэ үнэтэйгөөр … нэгдэдэг. Ан үсхэбэрилэгшэдэй … бригада коммунис ажалай колл… тивүүдэй нэрэ зэргэдэ хүртэнх… Зураг дээрэ: Евдокия Шлыкова… (наада таладань зүүн гарһаа хо… дохи) хүтэлбэрилдэг коммунис а… лай түрүү бригадын гэшүүд.

ТАСС-ай фотохронико…

★ ★

ГОРОДОЙХИДТО—ЭЛДЭБ ОВОЩ

Улаан-Үдэ городой эдеэ хоолой газарнуудта, хүүгэдэй саад, ясли, овощехранилищи болон магазинуудта элбэг ехэ тооной овощ хүдөө нютагуудһаа ерэжэл, ерэжэл байнхай. Һүүлэй үедэ энэ ашаан уһан замаар шэрэгдэнэ. Огородой эдеэ шэрэхээр эльгээгдэһэн «Александр Матросов» теплоходой экипаж аян замһаа бусахадаа, 150 тонный баржада ашагдаһан хартаабха болон бусад овощ асараа. Горпищеторгын магазинуудта наймаалагдахаар һаяхан 600 тонно хартаабха, овощ ерээ. Городой ажалшадта ерэһэн хартаабха, овощ буулгажа абаха хүдэлмэридэ ниислэлэй предприяти, эмхи зургаануудай автомашинанууд хабаадалсажа, хэрэгтэй газартань энэ ашаа шэрэлсэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хартаабха шэрэлгэдэ хабаадалсаһан Буряадай комплексно институдай жолоошон Е. А. Москвитина.

Д. БАЛДАНОВ.

ӨӨРЫН СТАНЦИТАЙ БОЛОБО

ХАРА-МОДОН. Үнгэрһэн хабар энэ нютагта гэр байранууд бодхогдоо. Малай ута харша хорёо баригдаа. Иимэ ехэ барилга иигэжэ түргэн эндэ түхеэрэгдэхэ юм гэжэ урдань хүнэй хэлээ һаа, хэншье үнэншэхэгүй һэн. Теэд мүнөө гайхалтайл байна. Түргэн зуураар ехэ барилга хэгдэжэ, Аргадын совхоздо үрэжүүлгын тусхай станци эмхидхэгдээ.

— Станцимнай ажаллажа эхилһээр нилээд боложо байна. Эндэмнай бухы түхеэрэлгэнүүдтэй һайн лаборатори нээгдээ. Үүлтэртэ мал олонтойбди,— гэжэ станциин директор Октябрь Эрдынеевич Базаров хөөрэнэ.

Эндэ Кавказай, Грозненско, Алтайн үүлтэрэй 49 хуса, симментал үүлтэрэй 4 буха, ородой сагаан үүлтэрэй 2 гахай байлгагдана. Һарын турша дотор тус станци 12 мянган хони, хэдэн зуугаад үхэр, гахай үрэжүүлээ. Станцида абтаһан үрэнь совхозой 18 пунктнуудта тараагдана.

Б. БУДАЕВ.

Баргажанай аймагта

АГНУУРИДА ГАРАБА

Баргажанай ангуушад эдэ үдэрнүүдтэ агнууридаа бэлэдхэн, тухайгүйхэн. Мүнөө аймагай 126 ангуушад ондатра барихаяа гараба. Эндэхи ангуушад нёдондо 45 мянган ондатра бариһан байгаа һаа, мүнөө жэл 50 мянган хэһэг арһа тушааха байна.

ҺУРАҺАН ДАЛАЙ

Һуралсалда ямаршье хизаар байхагүй. Энээнийе мэдэһэн Баргажанай залуушуул эрдэм мэдэрэлээ дээшэлүүлхын хойноһоо ехээр оролдоно.

Республикын суута хонишон Шалсама Цыремпиловагай басаган Раиса арбадахиие алтан медальтайгаар дүүргэһэнэйнгээ удаа, колхоздоо хонишон болон, хоёр жэл соо хүдэлөө һэн. Мүнөө энэ хонишон медицинын институдта һуралсана.

Энэ жэл колхоз, совхозуудай зууршалгаар 30 хүн техникум, дээдэ һургуулинуудта оробо. Тэдэнэртэ Баргажан болон Хурамхаанай совхозууд стипенди түлэнэ. Үшөө гушан хүн заочноор һуралсажа байха юм. Тэдэнэрэй хүсэлые хараада абан, шалгалтыень Баргажанай һургуулида абажа байха юм.

ОНЬҺОЖОРУУЛГА

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Үрэжэл гэжэ нютагта «карусель» түхеэрэлгэтэй 360 үнеэдэй байра баригдажа дүүргэгдэхэ дүтэлбэ. Николай Данилович Таракановскиин хүтэлбэрилдэг барилгашадай бригада тэрэ барилгые ноябриин 1 хүрэтэр бэлэн болгохо хүсэлтэйгөөр ажаллана.

Могойтын тоһоной заводто ууралаар хүргэгдэдэг компрессор тодхогдожо байна. Тэрэ компрессор суудхэ соо 5 тонно һү бүйлүүлхэ юм. Энэ түхеэрэлгэ һаяар хүдэлгэгдэхэ.

ҺААЛИШАДНАЙ БАЯСУУЛНА

Баргажанай совхозой Шитханай һаалиин дүрбэдэхи фермын һаалишад һү һааха жэлэйнгээ түсэб Агууехэ Октябриин һайндэр хүрэтэр дүүргэхэ уялгатай. Фермын түрүү һаалишад А. И. Кожевина, А. Т. Пушкарева, О. Плеханова, Н. А. Малыгина гэгшэд һү һааха жэлэйнгээ түсэб үни хада дүүргээд, мүнөө 1965 оной түсэбөөр ажаллажа байна.

БЭХИ ГАРТА

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой һаалишад управлениин болон хүдөөгэй парткомой дамжуулгын Улаан туг бариһаар үнинэй.

Бальжима Батуевагай даадаг һаалиин фермэ жэлэйнгээ түсэб 4 һара урид дүүргээ. Фермын һаалишан Цыпилма Доржиева даабариин ёһоор жэл соо 175 центнер һү абаха байһан аад, найма һара соо 209 центнер һааба.

С. ОЧИРОВ.

ЭЛДЭБ ҺОНИН

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛЭЙ ИНСТИТУТ

ШАХТЁРНУУДАЙ ажаһуудаг шэнэ хото Червоноградта — Львовско-Волынска нүүрһэнэй бассейнэй түбтэ — түрүү дүй дүршэлэй ниитын институт эдэбхитэйгээр хүдэлнэ.

Энэ эмхи зургаанай зуу гаран хүдэлмэрилэгшэд — инженернүүд, үйлэдбэриин түрүүшүүл, эрдэмтэд гол хүдэлмэриһөө сүлөө сагтаа барилгашадай, ороной элдэб шахтануудай нүүрһэшэдэй ажалай эмхидхэлэй, техникэ ашаглалгын, түхеэрэлгэ нарижуулан һайжаруулгын, мүн аюулгүйе сахилгын шэнэ арга согсолон шудална. Тиин ашатай туһатай бүхы юумэнь Львовско-Волынска бассейнэй шахтануудта ашаглагдахаар зууршалагдана. Червоноградай промышленна зонын инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй конференцеэр һунгагдаһан эрдэмтэдэй совет институдай хүдэлмэриие хүтэлбэрилнэ. Үйлэдбэриин дүй дүршэлтэй эмхидхэлшэ, Великомостовско 5-дахи шахтын начальник Петр Проказин соведэй түрүүлэгшээр һунгагдаһан байха юм.

Түрүү дүй дүршэлэй ниитын институдай дэргэдэ байгуулагдаһан коммунис ажалай һургуулинууд олоной дунда алдаршанхай. Шахтёрнууд зургаа һара соо хараалагдаһан программатай һургуулинуудта һурана. Тэдэнэр үйлэдбэриин экономикын асуудалнуудаар лекци, хөөрэлдөө шагнахаһаа гадна, эстетикын үндэһэ шудална.

(АПН).

ЧУВАШАЙ ГЭР БАЙРЫН КООПЕРАТИВУУД

ГЭР БАЙРЫН түрүүшын кооператив хоёр жэлэй урда Чебоксарада байгуулагдаһан юм. Харин мүнөө тэдэнэй тоо арбан гурба болотороо нэмээ. Чебоксарын 700 гаран айл бүлэ эдэ кооперативуудта орожо, өөһэдын зөөри зөөшөөр гэр байра барихые шиидээ. Тэдэнэй 200-ниинь шэнэ гэртэ нүүжэ оронхой. «Волга» гэжэ кооператив 84 квартиратай байшан барижа дүүргүүтэй байна. Мүн иимэ гурбан гэрэй барилга эхилэнхэй. Чувашай бусад городуудта гэр байрын кооперативууд байгуулагдана.

(АПН).

ЭРТЭ УРДЫН ХҮШӨӨНҮҮД УРИЛАН ТАБИГДАНА

ГРУЗИИН шэнэ сөөрэм — «Сионско далайн» оршондо, Бага Кавказай шэлэнүүдэй үбэр таһаланһадахи Иори гэжэ харьялаа урадхалта хадын горхоной эрьедэ эртэ урдын хүшөө — Тианетскэ һүм… олдоо.

Грузиин уран зурагай искусс… вын, соёл культурын хүшөөнү… дые сахин хадагалдаг зургаан… Хэблэлэй һонинной агентствын ко… респондент иигэжэ хөөрөө.

— Мэргэжэлтэд-археологууд ан… хүшөөе VIII—IX зуун жэлнүү… хабаатай гэнэ. Харин нягтаар ша… жэлһэнэй, малталга хэһэнэй эсэ… тэ эрдэм ухаанай талаар ехэ… һонирхолтой, урдань мэдэгдээгү… хүүр олдоо. Эртэ урдын эдэ хү… шөөнүүдэй удха шанар ехэ. Ти… мэһэ эдэниие ондоо тээшэнь ур… лан табихаар шиидхэгдээ. «Сио… ско далайһаа» зуу тухай модон… газарта оршоһон Грузиин эрт… урдын ниислэл хото Мцхедтэ дүт… хэнэ байһан VI зуун жэлэй а… дар суута Джварска һүмын о… шондо тэрээниие урилхань.

Мүнөө задалагдаһан хүшөө… Джварска һүмын оршондо һаяа… хабсаргажа эхилхэ юм.

(АПН).

ШЭНЭ ГАЗАРТА КОНЦЕРТ НААДА ТАБИНА

БАЙГША ОНОЙ ургаса хурыа… гын халуун үедэ шэнэ газар а… дүүрилдэг колхоз, совхозууд… клубуудта, тараан ажалай бри… дануудта, тоогууд болон оро… тараа тушаалгын пунктнууд… мянга зургаан зуун концерт-на… дан табигдаа. 57 уран һайхан… бүлгэм болон театрнуудай артист… нууд казах тараашадта айлша… лан, тэдэнэртэ бэлиг шадаба… харуулаа. Казахай гастроль-ко… цертын нэгэдэлэй директор Але… сей Чернышев эдэ тоо бари… нуудые АПН-эй корреспонден… дурдан харуулһан байна.

Казахай ССР-эй гүрэнэй ду… хатарай ансамблиин артистну… дай, Курмангазын нэрэмжэтэ к… захай арадай оркестрэй таби… наадые шэнэ газар эдлүүрилэгш… һонирхон хараа. СССР-эй ара… артистнар Роза Джамановагай, Е… мек Серкебаевай, мүн Казах… ССР-эй арадай артистнар Би… бигуль Тулегеновагай, Роза Ба… лановагай хүтэлбэри доро эстр… дын бригаданууд тэдэнэртэ һаяа… айлшалан ерэхэ.

Арбан жэлэйнгээ ойе оруулж… байһан шэнэ газарай хизаар р… Москвагай, Белоруссиин, Укра… ныи искусствын бэрхэшүүл, х… лын саанахи манай айлшад… ГДР-эй, Польшын эстрадна ко… лективүүд ерэжэл байдаг. Тар… хураалгын үедэ Целинна, Бару… Казахстанай хизаарнуудта 76 уран һайханай агитбригада ба 9… агитпоезд хүдэлөө.

(АПН).

Тобшо мэдээсэлнүүд

⊙ Алтан намарай үдэрнүүд захалжа, Байгал далайн омоли загаһан түрьһөөэ хаяхаар гол горхон өөдэ үгсэжэ эхилбэ. Большереченскын загаһа үсхэбэрилдэг заводой хүдэлмэришэдэй урда харюусалгатай, хүндэтэйшье хаһа орожо ерэбэ. Энэ жэлдэ тус заводой хүдэлмэришэд омолиин 510 миллион жараахай үсхэбэрилжэ, далайда табиха зорилготой. Омолиин түрьһэ түргэн саг соо суглуулжа абахын зорилгоор Сэлэнгэ гол дээрэ, мүн Абрамиха, Култучна горхоной эрьедэ тусхай пунктнууд энэ жэлдэ нээгдэбэ.

Большереченскын заводой хүдэлмэришэд Эрхүүгэй областиин Сарма горхон шадар байрлаһан загаһа үсхэбэрилдэг заводто 110 миллион түрьһэ эльгээхэ болонхой.

Эдэ үдэрнүүдтэ заводой хүдэлмэришэд — загаһа баридаг тусхай бригадын гэшүүд омоли барижа эхилбэ.

Б. ОЛЕНИН.

⊙ Доодо-Ивалгада найман жэлэй шэнэ һургуули ашаглагдажа, нютагай ажалшадай үхибүүд байра дээрээ байгаад һуралсаха аргатай болоһон юм. Сентябриин нэгэнһээ һуралсалаа эхилһэн тус һургуулида мүнөө 200 гаран һурагшад һуралсана.

М. ДАБАЕВ.

⊙ Октябриин нэгэнһээ республика доторнай агнууриин хаһа эхилбэ. Хойто-Байгалай, Баргажанай, Кабанскын дүрбэн зуу гаран ангуушад эдэ үдэрнүүдтэ ондатра барихаар нуур, сөөрэмүүдэй эрьеэр агнажа байнхай. Эдэнэрэй дундаһаа Хойто-Байгалай ангуушад түрүүшынгээ олзо тушаажа эхилээ. Ангуушан Петр Ануфриев, аха дүүнэр Николай, Афанасий Петровтон, Михаил, Георгий Юрьевтэн, Иннокентий Мишков гэгшэд Дээдэ-Ангар гол, сөөрэмүүд сооһоо гурба мянгаһаа дээшэ ондатра бариһан байна. Мүн ангуушан Анатолий Понамарчук гансаараа 600 гаран ондатра барижа тушааба.

КЕРАТОПЛАСТИКЫН АША ТУҺА

Хүнэй нюдэнэй харын гадар хальһые кератопластикаар һэлгэлгэ тухай зүбшэһэн уласхоорондын гурбадахи хуралдаан Одессэдэ боложо дүүрэбэ. Советскэ Союз, Англи, Венгри, Германиин Демократическа Республика, Куба, Итали, Польшо, ФРГ, Чехословаки болон Югославиин эрдэмтэд эндэ элидхэлнүүдые хээ. Нюдэнэй манатай болоходонь, гадар хальһыень һэлгэдэг арга бүри жараад жэлэй саана бии болоһон юм. Тиигэбэшье, нимэ богонихон болзор соо клиникын ажалда ехэхэн амжалта туйлагдаа.

Нюдэнэй, арһа мяханай үбшэн эмнэдэг академик Филатовай нэрэмжэтэ институдай патологическа физиологиин лабораториин хүтэлбэрилэгшэ профессор **Семен Мучник** энэ хуралдаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнууд тухай АПН-эй корреспондентдэ иигэжэ хөөрэбэ:

— СССР-эй Медицинын эрдэмэй академиин гэшүүн-корреспондент. Социалис Ажалай Герой профессор Надежда Пучковатай хамта кислотагаар, щелочёор шалзаагдаһан нюдэнэй харын гадар хальһые дабхаряа дабхаряагаарнь һэлгэхэ арга тухай суглаашадта мэдээсэһэн байнабди. Мүнөө нюдэнэй харын гадар хальһа һэлгэхэ арга үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болонхой. Энэ хадаа үлэмжэ һайн онол арга гэжэ тоологдоно. Нюдэндэ үбшэнэй халдаха аюул нилээд бага болоо. Тон дүмүүхэнээр, нарин аргаар операци хэдэг юм. Нюдэнэй харын гадар хальһан нэгэ миллиметр хүрэхэгүй зузаантай байдаг. Нюдэнэй нарин һудалнуудые һэндэнгүй, гэмтэһэн газарайнь хальһанай дабхаряануудые нэгэ нэгээр хуулажа абаад, ондоо хальһа һууридань табижа няалдуулха болоно. Кератопластикын амжалтын аша үрэнь юуб гэхэдэ, хэн нэгэн нюдэеэ гэмтэбэл, түргэн туһаламжа абаха аргатай болоо. Үбшэн нюдэнэй түргөөр, хүсэд эдэгэхэнь найдамтай.

Венгриин эрдэмтэ Бела Альберт нэбёосхоор шалзаатдаһан нюдэнэй гадар хальһые дабхаряа дабхаряагаарнь һэлгэһэнэй үрэ дүнгүүд тухай суглаашадта хөөрэжэ үгөө.

Тэрэшэлэн нюдэнэй үбшэнүүдые кератопластикын аргаар яажа эмнэдэг болоһон тухай элидхэлнүүд суглаашадые ехээр һонирхуулаа. Чехословакиин эрдэмтэ Яромир Курц, совет мэргэжэлтэ Сусанна Бархаш, Италиин профессор Биетти гэгшэд һонин элидхэлнүүдые хээ. Англиин мэдээжэ офтальмолог сэр Бенджамин Рэйкрофт нюдэнэй гадар хальһые һэлгэжэ табиха, тиимэ хальһа хадагалха онол арганууд тушаа тайлбарилжа үгөө.

Германиин Демократическа Республикаһаа ерэһэн профессор Георг Гюнтер нюдэнэй харын гадар хальһые дабхаряа дабхаряагаар, мүн бүхэли занданһ һэлгэн һуулгалгын амжалта ба алдуу дутуунуудые шэнжэлэн тайлбарилаа.

Ондоо түрэлэй арһа мяхые, органуудые хүнэй бэедэ табижа эмнэхые буруушаадаг биологическа баталамжа усадхаха асуудалые мүнөөнэй медицинэ шиидхэжэ байнхай. Нюдэнэй харын гадар хальһа һэлгэлгэ энэ асуудалда хамаадалгүй. Нюдэ иимэ аргаар эмнэхэдэ, зуунай 85—90-ниинь урагшатайгаар эдэгэдэг байна. Хэрбээ операциин муугаар хэгдээ һаань, биологическа талаараа дүтэрхы бурилдэлтэй хальһа шэлэжэ абаад, дахин һуулгахада болохо.

Үбшэн нюдэ эмнэхэдээ, хатаагдаһан хальһа хэрэглэхэ тухайда Францийн эрдэмтэ Поль Пейро мэдээсэнэ. Совет шэнжэлэгшэ Иван Шикало нюдэндэ табигдажа барисалдаһан гадар хальһан соо ямар биохимическэ хубилалтануудай болодог тухай элидхэлнүүдые хээ. Хамта дээрэ эрдэм шэнжэлэлгын талаар наян табан мэдээсэл шагнагдаа.

Александр ЧЕРНЫШЕВ.

(АПН).

ТЕЛЕФОН·ТЕЛЕГРАФ·РАДИО

ХИЛЫН САНАҺАА

Сириин шэнэ правительство

ДАМАСК, октябриин 5. (ТАСС). Сиридэ шэнэ правительство байгуулагдаа. Сириин президентскэ соведэй түрүүлэгшэ генерал Амин Хафез энэ правительствые толгойлно.

Урдын правительствын тушаалһаа буушанай шалтагаан соносхогдоогүй.

Касавубу Каирай конференцидэ уригдаба

КАИР, октябриин 5. (ТАСС). Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай гүрэн түрые болон правительствануудые толгойлогшонорой конференци зарлаха үүсхэл гаргаһан Югославиин президент Тито, ОАР-ай президент Насер, Цейлоной премьер-министр г-жа Бандаранаике гэгшэд Каирай конференциин хүдэлмэридэ нюурааpaa хабаадахыень уриһан телеграмма Конгын президент Касавубу гэгшэдэ эльгээһэн байна. Телеграмма соонь иигэжэ хэлэгдэнэ. Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай гүрэн түрые, правительствануудые толгойлогшонорой 2-дохи конференциин хүдэлмэридэ Чомбе гэгшын хабаадалгые буруушааһан ушар Конгын дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсаһан ябадал болоно гэжэ яашье тоолохоор бэшэ байна. Конференциин хүдэлмэридэ Чомбе гэгшын хабаадалгые юрын хөөрэлдөөнүүдэй болоходо бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй хэдэ хэдэн оронуудай гүрэн түрые болон правительствануудые толгойлогшонор буруушааһан байха юм. Конференциин хүдэлмэридэ һаад хэхээр бэрхэшээлнүүдые тохёолдуулхагүй тэһэн гол зорилгоор конференциин хүдэлмэридэ Чомбе гэгшые хабаадуулхагүй гэжэ шиидхэбэри гаргагдаһан байгаа гээд телеграмма соо онсолон тэмдэглэгдэнэ.

Ниитэ Германиин хуралдаан Берлиндэ болобо

БЕРЛИН, октябриин 5. (ТАСС). Ниитэ Германиин хуралдаан эндэ боложо, Германиин ерээдүй тухай асуудалые зүбшэн хэлсээ. ГДР-эй түлөөлэгшэдһөө гадна, Баруун Германиин 35 түлөөлэгшэ — социал-демократическа, сүлөөтэ демократическа партинуудай гэшүүд, профсоюзна ажал ябуулагшад, Баруун Германиин тараашадай түлөөлэгшэд, наукын болон соёл культурын ажал ябуулагшад, залуушуулай, эхэнэрнүүдэй организацинуудай түлөөлэгшэд хуралдаанда хабаадалсаа.

Эб найрамдалай, демократиин болон социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэлдэ ороной бүхы демократическа, эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдые элсүүлэн эмхидхэхэ талаар хэдэг хүдэлмэриингөө дүй дүршэл тухай демократическа Германиин Национальна фронтдо нэгэдэһэн ГДР-эй демократическа партинууд болон ниитын организацинуудай түлөөлэгшэд Баруун Германиһаа ерэһэн айлшадтаа хөөрэжэ үгөө.

САЙГОНДОХИ БАЙДАЛ

ЛОНДОН, октябриин 5. (ТАСС). Сайгоной үйлсэнүүдтэ сэрэгэй отрядууд үсэгэлдэр харуул хараа гээд Рейтер агентствын корреспондент Урда Вьетнамай ниислэлһээ дамжуулна. Сайгонһоо хойшоо 30 километрэй газарта октябриин 4-дэ байлдаанай болоходо правительственна сэрэгүүдэй хохидолдо ороһон тухай мэдээсэлнүүдһээ уламжалан оршон байдалай шахардуу болоһон дээрэһээ эдэ хэмжээнүүд абтаһан байна.

Энэ байлдаанай үедэ правительственна сэрэгүүдһээ 23 хүн алуулаа, 43 хүн шархатаа, 14 хүн һураггүйгөөр үгы болоо. Тэрэшэлэн Америкын сэрэгэй советник алуулаа, Америкын верталёдой буудалгашан шархатаа гээд корреспондент мэдээсэнэ.

—□●□—

ТАБИБАГҮЙ

НЬЮ-ЙОРК, октябриин 5. (ТАСС). Конгын премьер-министр Моиз Чомбе гэгшын һуужа ябаһан самолёдой Каирай аэродром дээрэ буухыень Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын засагаархид зүбшөөгөөгүй гээд Юнайтед Пресс Интернэшнл агентство мэдээсэнэ.

Бүлэглэлнүүдтэ ородоггүй гүрэнүүдэй Каирта нээгдэхэеэ байһан конференцидэ Чомбе ошожо ябаһан байгаа.

Чомбе гэгшын һуужа ябаһан Бельгиин авиакомпаниин «Сабена» гэжэ самолёт ОАР-ай газар дээрэ орон сасуугаа замаа хубилгаха захиралта абаһан байгаа. Тиигээд самолёт Афинада буугаа.

Хүсэтэ һалхи шуурган США-гай урда талын штадуудта ойртожо ябана

НЬЮ-ЙОРК, октябриин … (ТАСС). Луизиана, Алабама б… Миссисипи штадуудай эрье ш… рай районуудай 125000 гаран … зон Мексиканска тохой тээһээ … тожо ябаһан хүсэтэ һалхи шуу… һаа бэеэ абархын тулада гэрн… орхижо гараа. «Хильда» … шуурганһаа уламжалан, да… нюруунаа доро байдаг Шэнэ … ан город уһанда абтажа болохо… жэ түбэгшөөгдэнэ. Час соо 200 … лометр үлеэдэг түргэн һалхи… уламжалан болохо долгинһоо … гаалхын тулада городой элдэб … нуудта мэшээгтэй элһээр хаалт… бодхогдоно гээд Ассошиэйтед … агентство мэдээсэнэ.

Хүнэй орхижо гараһан гэр… рын тонуулда орохогүйн ту… штадуудай национальна гвар… сэрэгүүд эрье шадарай районуу… харуул харана. Һалхинай зам… рэхи баазануудай сэрэгэй сам… дууд яаралтайгаар аюулгүй г… нуудта эльгээгдэнэ.

СОВЕТСКЭ ТУГ ТОКИОДО НАМИЛЗАН МАНДАНА

Токиодо 18-дахи зунай олимпийскэ наадануудай хэблэлэй центр нээгдээ. 80 гаран оронһоо Японой ниислэлдэ ерэхэ 1500 шахуу журналист олимпиада тухай бэшэдэг байха юм. Тэдэнэй дунда Советскэ Союзай телеграфна агентствын корреспондентнүүд бии. Мүнөө үе сагай энэ ехэ мүрысөөнэй ямараар үнгэржэ байһан тухай тэдэнэр шадаал һаа дэлгэрэнгыгээр, түргэнөөр бэшэжэ харуулхые оролдодог байха.

Мүнөө мүрысөөнэй эхилхын урда тээ манай корреспондентнүүд Токиоһоо олон һонинуудые дамжуулна. Һүүлшын һонинууд гэхэдэ, олимпийскэ тосхондо советскэ туг мандуулан үргэгдөө. Энэ ёһолол угаа баясхалантайгаар үнгэрһэн байна. Спортсменүүд олимпийскэ тосхоной талмай дээрэ жагсаалаар ерээд, манай баатар Юрий Власов туг гартаа бариһан колоннын эхиндэ ябаа. Туг үргэлтын үедэ Советскэ Союзай гимнын аялган зэдэлээ. Советскэ спортын илалтын хүндэлэлдэ зорюулагдажа, тус гимнын аялганай Токиодо үшөө хэдэ дахин зэдэлхэ байһанда бидэнэр этигэнэбди.

Олимпийскэ наадануудые нээлгын болон хаалгын һайндэрнүүдэй генеральна репетицинүүд болоо. Бүгэдэ һайнаар үнгэрөө. Удахагүй октябриин 10-да олимпиадые нээлгын бодото ёһолол болохо байна.

Манай олимпийцүүд олимпиадын эздэтэ — Японой спортсменүүдтэ мүнөөдэр айлшалаа. «Совет ханинараа бидэнэр баяртайгаар угтажа байнабди. Манай оронуудай спортсменүүдэй хоорондоо һайн харилсаатай байхые хүсэнэбди. Манай атледүүд эндэ һайн үрэ дүн туйлаха, һонирхолтойгоор, мүн медальнуудые абажа түрэл ороноо бусаха гэжэ би һананаб» гээд Японой командын хүтэлбэрилэгшэ К. Осима хэлээ. Советскэ олимпийцүүд японойхидто вымпел барюулаа. Энэ хани халуун уулзалга час шахуу саг соо үргэлжэлөө. «Стадион дээрэ уулзатараа баяртай!» гэжэ олимпийцүүд тарахадаа, бэе бэедээ хэлээ. Энэ уулзалгын болотор тон багахан саг үлөө...

(ТАСС).

Сагай уларил

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика соомнай үүлэтэйшэг байха, теэд шинг нойто орохогүй. Зүүн зүгһөө һулаханаар һалхилха. Республикын хойто талын газар нютагуудта 3—8, урда захын аймагуудта 8—13 градус дулаан байха. Улаан-Үдэ хотодо 2—4 градус хүйтэн, үдэртөө 11—13 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

Октябриин 8—9-нэй үдэрнүүдтэ республика соомнай үүлэтэйшэг аад, бороо саһа орохогүй. Зүүн зүгһөө һулаханаар һалхилха. Байгал шадарай болон республикын нютагуудта һүниндөө 2—7, бусад нютагуудта 8—13 градус хүйтэн, үдэртөө республикын хойто аймагуудта 4—9, урда аймагуудта 11—16 градус дулаан байхаар багсаагдана.

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00238. Зак. № 1034.

БУРЯАД ҮНЭН
4-дэхи нюур.
1964 оной октябриин 7.